

70-2
60

J. VEVERS

**INDIGAS
SAKNES**

✓

70-32.269

70-2
L 60

J. VĒVERS

9(1)2

INDĪGĀS SAKNES

Čekista dokumentāls apraksts

J. Moteļa literārā apdare

IZDEVNIECĪBA «LIESMA»
RĪGĀ 1970

~~70-32.269~~
030 8086495

Šī dokumentālā apraksta autors Jānis Vēvers nostrādājis valsts drošības orgānos vairāk nekā četrdesmit gadu.

1919. gadā viņš brīvprātīgi iestājās Sarkanās Armijas rindās. Pilsoņu kara gados Vēvers kļuva čekists, piedalījās operācijās, kas tika rīkotas, lai atmaskotu savērniekus, spieģus un citus jaunās Padomju valsts ienaidniekus.

Generālmajors J. Vēvers ir divas reizes apbalvots ar nozīmi «Nopelniem bagātais čekists», kā arī ar kaujas ordeniem un medaļām. Ilgus gadus viņš vadījis Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts drošības komiteju, pats piedalījies operācijās, par kurām stāstīts šajā aprakstā.

Jau agrāk literāti ir izmantojuši savos darbos dažas epizodes un faktus, par kuriem ir runa aprakstā. Ļoti iespējams, ka lasītājs ievēros dažas atšķirības salīdzinājumā ar daiļliteratūras darbiem. Tās radušās tikai tāpēc, ka rakstnieki no sava viedokļa aprakstījuši faktus un notikumus, dažkārt atkāpjoties, kā tas daiļdarbos mēdz būt, no stingri dokumentāla izklāsta.

Apraksts «Indīgās saknes» ir stingri dokumentāls. Tajā autors parāda pērkamos latviešu buržuāziskos nacionālistus, kas vienmēr gājuši pret savu tautu, un tās indīgās saknes, no kurām tie barojušies — ārzemju izlūkdienestus. Saprotamu iemeslu dēļ aprakstā izmainīti vienīgi dažu varoņu uzvārdi.

I nodāja

PIRMS NEGAISA

1904
1000
BIRMS NEGAISA

Aiz UTAG izkārtnes

Tūkstoš deviņi simti četrdesmitā gada vasara bija ļoti silta un saulaina. Šķita, pati daba līksmoja kopā ar cilvēkiem.

Latvijā tikko bija nodibināta padomju vara. Viscaur valdīja neparasta pacilātība. Ļaudis aizrautīgi strādāja, cēla, piedalījās dažādos mītiņos un manifestācijās. Vakaros pie kinoteātriem, kuros izrādīja padomju filmas, sastājās garu garās rindas. Ļoti populāras bija padomju grāmatas un laikraksti.

Dzīve vārda tiešā nozīmē mutuļoja, visur bija vērojams veselīgs darba ritms. Taču mēs, čekisti, saklausījām šajā ritmā arī īpašu satraucošu pieskaņu, kas lika būt piesardzīgiem. Laiku pa laikam pilsētā izcēlās ugunsgrēki. Pie rūpnīcu vārtiem, uz namu sienām parādījās naidīga satura lapīņas. Vēl vairāk. Bija gadījumi, kad uz padomju aktivistiem un Padomju Armijas virsniekiem šāva.

Mēs ļoti labi sapratām, ka nesenie dzīvēs saimnieki — uzņēmēji un tirgotāji, budži un aizsargi — mierīgi no skatuves neaizies, nenoliks ieročus. Atsevišķu faktu un notikumu salīdzinājums liecināja, ka paslēpušos tautas varas ienaidniekus vada stingra un pieredzējusi roka.

Diezgan drīz viss kļuva skaidrs. Tieši mēnesi pēc padomju varas nodibināšanas Latvijā tika apcietināts viens

no latviešu fašistu barvežiem, kāds Jānis Štelmahers. Viņu arestēja visai interesantos apstākļos.

Toreiz Rīgā darbojās akciju sabiedrība UTAG («Um-siedlungs-Treuhand-Aktiengesellschaft»), kas kārtoja to vāciešu mantiskās un juridiskās lietas, kuri repatriējās uz Vāciju. UTAG kārtoja arī repatriantu mēbeļu nosūtīšanu. Izmantodami šo apstākli, UTAG pārstāvji pēc hitleriešu izlūkdienesta norādījuma «iesaiņoja» Štelmaheru kādā no kastēm, lai nelegāli nosūtītu uz Vāciju. Tas kļuva zināms republikas Valsts drošības dienesta orgāniem. Kastes ar mēbelēm tika rūpīgi pārbaudītas un «noslēpumainais bēglis», protams, tika atrasts.

Tik nepārprotami piekertais Jānis Štelmahers nemēģināja liegties. Kļuva skaidrs, cik nepievilcīga ir UTAG loma. Kaut gan šim kantorim bija jārisina tīri civila rakstura jautājumi, zem tā izkārtnes darbojās liela hitleriešu izlūku grupa, kas bija speciāli iesūtīta Latvijā, lai te izveidotu savu aģentūru sakarā ar gatavojamo Vācijas uzbrukumu Padomju Savienībai.

UTAG kantorī bija iekārtojušies tādi spiegi kā Zigurds Buhards, Manfreds Prokops, Napoleons Krasovskis un citi. Šie fašistiskie rezidenti un izlūki vāca spiegošanas ziņas par padomju karaspēku, par visu veidu transporta darbu, par svarīgākajiem rūpniecības un aizsardzības objektiem.

Viņu galvenais uzdevums bija radīt Latvijas teritorijā «piekto kolonnu» bruņotu akciju rīkošanai padomju karaspēka aizmugurē, tikko Vācija uzsāks karadarbību pret PSRS. Viņi izveidoja nacionālistiskas organizācijas un grupas, kurās iesaistīja buržuāziskos nacionālistus, maskējušos aizsargus, skautus un citus profašistiskos elementus. Šo organizāciju un grupu uzdevums bija organizēt sacelšanos un rīkot diversijas.

Advokāts Jānis Štelmahers buržuāziskās iekārtas laikā vadīja Latvijas nacionālsociālistisko partiju, kas

bija izveidota pēc hitleriešu parauga. Viņš bieži brauca uz Berlīni, satikās ar hitleriešu reihskomisāru Rozenbergu. Štelmahera partija izdeva fašistisku avīzi «Nacionālsociālists», kas vēlāk tika pārdēvēta par «Zilo Ērgli». Šī avīze cildināja Hitleru un viņa «jauno kārtību».

Latvijas nacionālsociālistiem bija tālu ejoši plāni.

— Mēs centāties, — stāstīja Štelmahers izmeklēšanā 1940. gada 31. decembrī, — atrast kopēju valodu ar visām fašistiskajām partijām jebkurā valstī, radīt vienotu, pret Kominterni vērstu centru un cīnīties pret komunisma izplatīšanos.

Savus plānus Štelmahers bija izstāstījis arī Hitleram un Musolini un pat ierosinājis sasaukt Romā «visas pasaules fašistisko partiju pārstāvju konferenci, lai izveidotu vienotu vadošu centru cīņā pret komunismu».

Palūk vien, cik plašs vēriens bija hitleriešu pakalpiņiem Latvijā!

Spiegu tīkli

Pašā 1939. gada sākumā visā Latvijā izplatījās emocionāla vēsts. Laikraksti ar milzīgiem virsrakstiem ziņoja, ka Latvijas politiskās policijas orgāni apcietinājuši vairākus rīdziniekus, kas nodarbojušies ar spiegošanu... Vācijas labā. Taču jau no pirmajiem tiesu pārskatiem kļuva skaidrs, ka «latviešu» spieģus nepavisam neinteresēja Latvija.

— Latvija un tās armija, — tiesā atklāti atzinās spieģis Voldemārs Holveiss, — Vāciju nemaz neinteresē. Hitleru interesē Krievija, jo sarkanie ir Vācijas galvenie pretinieki.

Patiešām — kādēļ gan hitleriešu izlūkdienestam vajadzētu spiegot Latvijā? Ulmaņa kara ministrijā stingras pozīcijas bija ieņēmis vācu rezidents pulkvežleitnants Emīls Grapmanis, ministra personiskais adjutants! Nekādu noslēpumu Latvijas armijā viņam nebija.

Hitleriešu izlūkošana lika uz šo spiegu lielas cerības. Grapmanis uzturēja sakarus ar Latvijā izvietoto (pēc 1939. gada līguma) Sarkanās Armijas garnizonu komandējošo sastāvu. Viņa rīcībā, dabiski, bija ziņas par garnizonu skaitlisko sastāvu, to bruņojumu un dislokāciju. Tas viss, protams, ļoti interesēja hitleriešus, kuri gatavojās uzbrukt Padomju Savienībai.

Kopš pirmajām tā saucamās «neatkarīgās» Latvijas nodibināšanas dienām Vācija sāka izmantot tās teritoriju saviem tālu ejošajiem plāniem. Un ne tikai Vācija! Latviju «iemīloja» arī angļu un amerikāņu izlūkdienesti. Ne velti ASV stratēģisko dienestu pārvaldes bijušā līdzstrādniece Anabella Bikara paziņoja, ka «pret PSRS vērstās izlūkošanas centrs atradās Latvijā»¹.

To pašu bez mazākās kautrēšanās vēlāk apstiprināja viens no spiegošanas organizatoriem vācu izlūkdienestā doktors Pauls Levirkens. Gauzdamies par to, cik grūti ir iesūtīt spiegu Padomju Savienībā tieši no Vācijas, Levirkens izlielījās, ka daudz vieglāk un ērtāk to izdarīt no valstīm, kurām ir robežas ar PSRS, — no Somijas, Igaunijas, Latvijas un citām valstīm.²

¹ Анабелла Бюкар. «Правда об американских дипломатах» («Patiesība par amerikāņu diplomātiem»; tulkojums no angļu valodas). Izd. «Литературной газеты», 1949, 22. lpp.

² Пауль Левюркен. «Служба разведки и контрразведки. Итоги второй мировой войны». («Izlūkošanas un pretizlūkošanas dienests. Otrā pasaules kara rezultāti». Rakstu krājums; tulkojums no vācu valodas). Izd. «Иностранная литература», Москва, 1956, 273. lpp.

Piektā kolonna

Kad Latvijā nodibinājās padomju vara, vācu izlūkdienests atdzīvojās: jaunās republikas teritorijā sāka iekļūst desmitiem fašistu spiegu.

Latvijas čekisti uzsāka divkauju ar pieredzējušo un viltīgo ienaidnieku.

Vācu izlūkdienesta speciālā centra štāba mītne tajā laikā bija pārvietojusies uz Kēnigsbergu. Šī centra aģenti ar buržuāzisko nacionālistu palīdzību aktīvi piekopa kaitniecisku darbību Latvijā, Igaunijā un Lietuvā.

Spiegu centra vadītājs Baltijā bija pulkvežleitnants Šilings. Par viņa vietniekiem un tiešajiem spiegošanas organizatoriem Latvijā kļuva Zigurds Buhards, Oto Krauss, Verners Bruno Kaps un citi. Viņi tad arī izveidoja pirmo lielo rezidentūru ar Ilmāru Kupneru priekšgalā.

Kupners bija Baltijas vācietis. Šilings viņam pievērsa savu uzmanību ne jau gadījuma pēc. Latvijā Kupners bija pazīstams kā biedrības «Latvijas jaunatne» vadītājs. Viņa tēvs pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma vadīja finansu ministrijas valūtas komisiju, bija Rīgas papīrfabrikas direktors un kuģniecības firmas līdzīpašnieks.

1939. gada rudenī Šilings uzaicināja Ilmāru Kupneru ierasties «Romas» viesnīcā. Uz šo tikšanos bija ieradusies arī daži UTAG darbinieki — vācu izlūkdienesta aģenti.

Sarunu iesāka Šilings. Viņš ilgi runāja par «vācu tautas lielo misiju», par tās nākotni, par visu vāciešu patriotismu, par to, ka visu viņu pienākums ir palīdzēt «Lielvācijai» īstenot šo misiju, vienalga, kur arī viņi atrastos.

— Arī jums, dārgo Ilmār, — monologa noslēgumā sacīja Šilings, — vajadzēs dot savu ieguldījumu kopējā lietā. Fīrers un dzimtene jūs neaizmirsīs.

— Kā gan es varu palīdzēt? — neizpratnē jautāja Kupners. — Es taču nedzīvoju Vācijā.

— Daudz no jums netiek prasīts, — iebilda Šilings. — Jūs labi pazīstat jauniešus un jaunietes, «Latvijas jaunatnes» biedrus. Jūs zināt, kuri no viņiem ir ar stingru raksturu. Vajag apvienot jaunatni. Iesaistīt nelegālā orgnizācijā centieties tikai tos, par kuru uzticību nacionālsociālismam nav nekādu šaubu.

— Saprātu, šef. Bet ko šī organizācija darīs?

— Karš ar Krieviju nav aiz kalniem. Fīrers par to nevienu reizi vien ir runājis sev tuvās šaurās aprindās. Jūsu organizācijai jau pašās pirmajās kara dienās aktīvi jādarbojas Vācijas pusē, jāorganizē padomju aizmugurē bruņota sacelšanās, jāriko diversijas un terora akti. Vienlaicīgi jāizdara rūpīga izlūkošana padomju kara spēka garnizonos, kuri atrodas Latvijas teritorijā. Iesaistiet darbā sievietes, sevišķi meitenes. Viņām vieglāk nevainīga flirta laikā ar sarkanajiem komandieriem izvilināt tādas ziņas, kas var interesēt vācu pavēlniecību. Būs jāpastrādā arī ar iedzīvotājiem. Latviešus vajag iebaidīt ar Sibīriju un boļševiku briesmām. Izplatiet baumas, kas nomelno komunistus un komjauniešus. Pētiet iedzīvotāju noskaņojumu.

Kupners bija ar mieru izpildīt visus vācu izlūkdienesta centra uzdevumus. Pēc tam Šilings iepazīstināja viņu ar Emīlu Grapmani un Andreju Komsāru — bijušo studentu korporācijas «Selonija» vadītāju, vācu izlūkdienesta aģentu.

Šefs uzskatīja, ka šai trijotnei jāklūst par vācu izlūkdienesta kodolu Latvijā. Pienākumi starp spiegiem tika sadalīti šādi: Grapmanim jāvāc slepenas ziņas, Kupneram jādbina nacionālsociālistiskas kontrrevolucionāras organizācijas un Komsāram jāuztur sakari starp centru un aģentiem.

Ilgu laiku «trijnieks» nekādu lielo aktivitāti neizrādīja. Rosīgu darbību no tā pieprasīja tikai 1940. gada vasarā, kad Vācija sāka gatavoties militāram uzbrukumam Padomju Savienībai.

Namā, kas atradās Brīvības¹ ielā 34, kādā no dzīvokļiem tika steidzīgi sasaukta «trijnieka» sanāksme. Grapmanim ieteica paātrināt materiālu vākšanu par padomju karaspēku, par aerodromu un ceļu celtniecību, par rūpnīcu «Vairogs», VEF, «Tosmāre» un citu lielu uzņēmumu produkciju. Kupneram, kurš darbojās ar segvārdu «Fricis», vajadzēja paplašināt paša radīto nacionālsociālistisko kontrrevolucionāro organizāciju «Jaunlatvieši». Šajā organizācijā iestājās bijušie pārkonkrustieši, aizsargi, korporeļi. Viņi pastiprināti nodarbojās ar pretpadomju propagandu, gatavoja sacelšanos pret padomju varu. «Jaunlatvieši» sabotēja tautas varas pasākumus, vāca ieročus.

Pavēlē no hitleriešu izlūkdienesta Kēnigsbergas centra bija izvirzīta prasība: «jaunlatviešiem» jau pirmajās kara dienās jāuzbrūk pagastu izpildu komitejām, jāarestē partijas, padomju un komjaunatnes darbinieki un aktīvisti. Pie tam saskaņā ar centra norādījumu organizācijas «Jaunlatvieši» ierindas biedri nekādā gadījumā nedrīkstēja zināt, ka šāds norādījums nāk no vācu izlūkdienesta centra.

— «Jaunlatviešiem», — izmeklēšanā 1941. gada 25. martā stāstīja viens no organizācijas vadītājiem Edgars Rūja, — vajadzēja maskēties, izlikties par «sarkanajiem». Mums ieteica, ja vien iespējams, iekļūt partijā, arodbiedrībās, komjaunatnē. Centru interesēja tas, par ko cilvēki runā sapulcēs. «Jaunlatvieši» nekādā gadījumā nedrīkstēja atklāt, ka viņi ir padomju varas ienaidnieki.

¹ Tagad Ļeņina.

1941. gada janvārī Kupners pārstāja legāli darboties. Viņš dabūja viltotus dokumentus un paslēpās Ādažu pagastā, netālu no Rīgas.

Pēc dažiem mēnešiem pie rezidenta ieradās vēstnesis no Kēnigsbergas — buržuāziskās Latvijas admirāļa brāļadēls Juris Spāde. Viņš nodeva Kupnera «trijniekam» norādījumus par vairākiem steidzamiem pasākumiem, kas bija saistīti ar gaidāmo Vācijas uzbrukumu Padomju Savienībai.

«Jaunlatviešiem» vajadzēja novērot tiltus un dzelzceļa stacijas, sagatavot slēptuves vācu izpletņu lēcējiem. Spāde nodeva rezidentam četras radiostacijas sakariem ar Kēnigsbergu.

Drīz vien pēc Spādes misijas «trijnieks» saņēma jaunu pavēli. Organizācijai «Jaunlatvieši» tika ieteikts pāriet nelegālā stāvoklī. Šo pavēli Kupneram nodeva grāfs fon Šūlenburgs, Vācijas vēstnieks Padomju Savienībā.

Spiegošanas un nacionālistiskās pagrīdes vadītāji Latvijā aicināja aizsargus bruņoties, sagādāt munīciju, uzturēt pastāvīgus savstarpējus sakarus, lai tie jebkurā brīdī būtu gatavi vērsties pret padomju varu.

Kupners, darbodamies nelegāli, izveidoja aktīvu sacelšanās grupu Rīgas apriņķa Ādažu pagastā, savāca ap sevi aizsargus un budžus, zvērinātus nacionālistus. Jau pirmajās kara dienās Kupnera zēlli sagraba savās rokās vietējo pagasta izpildu komiteju, arestēja partijas, padomju, komjaunatnes darbiniekus un aktīvistus, pakļāva savai kontrolei visus tuvākos ceļus.

Nodibinājis «jauno kārtību» Ādažu pagastā, Kupners veda savus «sacelšanās varoņus» uz Limbažu pusi. Tur esošie sarkanarmieši un Baltijas jūras kara flotes jūrnieki, kā arī vietējie partijas un padomju darbinieki atvairīja nodevēju uzbrukumu.

Hitlerieši prata novērtēt Kupnera «uzcītību»: Latvijas pagaidu okupācijas gados viņam uzticēja vadīt fašis-

tiskō jaunatnes organizāciju «Daugavieši». 1943. gadā viņš brīvprātīgi iestājās vācu armijā. Arī šeit viņš izcēlās. Fašisti apbalvoja viņu ar pirmās un otrās pakāpes dzelzs krustu.

Indīgās galvas

Mums, latviešu čekistiem, izdevās laikus sagraut un padarīt nekaitīgu nacionālistisko organizāciju «Jaunlatvieši». Šīs svarīgās operācijas gaitā mēs uzzinājām, ka rezidenta Kupnera vadībā mūsu republikā darbojas vēl viena kontrrevolucionāra organizācija ar tādu skanīgu nosaukumu kā «Latviešu nacionālais leģions» (LNL).

1941. gada janvārī LNL līderi nosūtīja vēstuli Ādolfam Hitleram. Tā kā leģionāri griezās pie Hitlera pēc materiālas palīdzības, tad lielākas pārliecināšanas labad viņi izlielījās, ka LNL rindās esot 150 tūkstoši cilvēku!?

LNL vadītājs bija aizsargs Jānis Tamanis. 1941. gada sākumā Kupners viņam paziņoja, ka Vācija uzsāks karu pret PSRS, acīm redzot, marta otrajā pusē, un tāpēc jāsteidzas sagatavot «piektā kolonna», jāpaātrina spiegošanas ziņu vākšana par Sarkanās Armijas daļām, par aizsardzības objektiem, kā arī nozīmīgākajiem tautas saimniecības objektiem, par karaspēka daļu pārvietošanos utt.

«Leģionāri» uzturēja sakarus ar Kēnigsbergas centru ne vien ar Kupnera starpniecību, bet arī tieši ar izlūkdienesta aģenta, Baltijas vācieša Alfona Kalna¹ starpniecību.

Galvenais LNL uzdevums bija organizēt bruņotu

¹ Līdz 1938. gadam šis vācu spiegs dzīvoja Latvijā ar uzvārdu Ulrihs.

sacelšanos pret tautas varu brīdī, kad Vācija uzsāks karu pret PSRS. Sacelšanās sagatavošanu uzdeva vadīt pulkvedim Robertam Žanim Briesmam, bijušajam buržuāziskās Latvijas armijas pulka komandierim. Diversijas uz ceļiem un uzņēmumos organizēja viens no LNL vadītājiem Indriķis Špons¹, Rīgas telefona centrāles tehniķis. Viņš bija izveidojis speciālu diversantu grupu. Terora aktus gatavoja Nikolajs Hugo Šmits, bijušais budzis no Valkas apriņķa.

Tajā laikā aktīvi darbojās vēl viens spiegs — Baltijas vācietis Hanss Šinke². Hitleriešu izlūkdienests viņu savervēja 1940. gada rudenī. Drīz vien izlūkdienesta centrs uzdeva Šinkem vadīt spiegu grupu, kas darbojās Rīgā.

Šinkes dzīvoklī čekistu rokās nokļuva daudz vērtīgu dokumentu, jūras ostu plāni, Latvijas karte, kurā bija atzīmēti svarīgi aizsardzības objekti.

Šinke nodarbojās ne tikai ar spiegošanu vien. Viņš izveidoja arī kontrrevolucionāras nacionālistiskas organizācijas un grupas, kurām vajadzēja rīkot diversiju aktus mūsu aizmugurē kara laikā. Viņš aktīvi piedalījās kontrrevolucionāras nacionālistiskas organizācijas «Tēvijas sargi» izveidošanā.

Aresta brīdī pie Šinkes atrada vācu izlūkdienesta centram adresētā ziņojuma kopiju. «Latvijā pastāv kaujinieciska organizācija «Tēvijas sargi»,» savai priekšniecībai ziņoja spiegs. «Šai organizācijai ir ne vien militārā, bet arī politiskā vadība. Štābs atrodas Rīgā. Organizācijas biedru uzskati: latviešu nacionālsociālisms. Pilnīgi nodod sevi firera rīcībā. Organizācija atbilst mūsu mērķim un ir gatava izpildīt visus centra uzdevumus. Pelna uzticību.»

¹ Buržuāziskajā Latvijā Špons Valmieras apriņķī vadīja profašistisko organizāciju «Vanagi».

² Rīgā viņš bija firmas «Arturs Evers un Hanss Šinke» līdzīpašnieks. Firma pārdeva šujmašīnas.

Organizāciju «Tēvijas sargi» vadīja liela Rīgas namīpašnieka dēls, Latvijas universitātes students Vladimirs Kļaviņš, kas darbojās ar pseidonīmu «Vanags».

Sinkes rezidentūra iesaistīja spiegošanā ne tikai Baltijas vāciešus un nacionālistus, šos latviešu tautas nodevējus, bet arī krievu baltgvardus, kuri bija apmetušies Rīgā.

Arestējot Arvidu Strunki, Sinkes tuvāko palīgu, viņa mēteļa kabatā tika atrasta Sinkes zīmīte, kas bija adresēta Aleksandram Verzuginam-Renāram. Šo zīmīti Strunkem vajadzēja nogādāt adresātam. Uz tikšanos viņa vietā aizgāja Valsts drošības tautas komisariāta darbinieks. Drīz noskaidrojās, ka Verzugins-Renārs ir ... bijušais Deņikina armijas poručīks, kas gatavs ar sirdi un dvēseli kalpot vācu fašismam. Nodibināt sakarus ar vācu izlūkdienu viņam palīdzēja baltgards Jegorovs, kurš strādāja kompānijas «Singer» Rīgas filiālē. Pirms izbraukšanas uz Vāciju viņš «nodeva» Verzuginu Sinkes rezidentūrai.

Slepenā cīņa

Latviešu čekistiem izdevās dot vācu izlūkdienu vairākus nopietnus triecienus. Uz apsūdzēto sola nokļuva daudzi hitleriešu aģenti, rezidenti, diversanti. Tika sagrautas vairākas kontrrevolucionāras nacionālistiskas organizācijas. Tad Kēnigsbergas centrs nolēma mainīt taktiku. Tika izveidota rezidentūra, kas nebija saistīta ar latviešu buržuāziskajiem nacionālistiem un citiem nodevējiem. Taču mēs, čekisti, drīz uzminējām vācu izlūkdienu jauno manevru un, protams, veicām pretpasākumus.

Trīs mēnešus pirms kara sākšanās Rīgā tika radīta vācu izlūkdienu rezidentūra ar Juri Ceplēviču, rūp-

nīcas VEF tehniķi, priekšgalā. Šai rezidentūrai vajadzēja vākt materiālus par Latvijā izvietotajām Sarkanās Armijas daļām, par padomju kaujas tehniku, par karaspēka daļu pārvietošanos rietumu robežu virzienā utt.

«Jums jārikojas piesardzīgi,» mācīja centrs, «ne ar kādām vietējām nacionālistiskajām grupām nesaistieties. Par visu ziņojiet.»

Ceplēvičs saņēma īpašu uzdevumu: savervēt aģentus Liepājā un Ventspilī, kur toreiz bija Sarkanās Armijas garnizoni.

Sakaru uzturēšanai ar centru Ceplēvičam iedeva divas radiostacijas, iemācīja izmantot šifru un slepenrakstu. Par rezidentūras radistu tika iecelts izlūkdienesta aģents Jānis Gulbis, Latvijas radiokomitejas noliktavas vadītājs.

Pildot centra uzdevumu, Ceplēvičs nodibināja Liepājā rezidentūras filiāli, kuru vadīt uzņēmās Voldemārs Skudra, rūpnīcas «Sarkanais metalurģis» tehniķis. Ceplēvičs viņam iedeva vienu no savām radiostacijām.

Radioaparāturu spiegu vajadzībām Latvijā piegādāja vācu tirdzniecības flotes jūrnieks Veiss caur Rīgas ostu. Savā laikā viņš bija savervējis izlūkdienestam Gulbi.

Kara priekšvakarā

Drošs balsts un kadru piegādātājs vācu izlūkdienestam Latvijā bija fašistiskā organizācija «Pērkonkrusts». Jau buržuāziskās Latvijas laikā pērkonkrustieši bija nodibinājuši ciešus sakarus ar Vācijas nacionālsociālistisko partiju, viņu barveži bieži brauca uz Berlīni, lai izrādītu savu goddevību un mācītos, kā izplatīt fašismu Latvijā.

Laikā no 1939. līdz 1941. gadam «Pērkonkrusta» va-

ditājs Gustavs Celmiņš un vesela svīta viņam tuvu stāvošu personu tika speciāli apmācīti Vācijā.

Pērkonkrustiešu darbība jo sevišķi rosīga kļuva 1940. gada vidū, kad fašistiskā Vācija koncentrēja savu uzmanību «Barbarosas» plāna īstenošanai. Pērkonkrustieši visā pilnībā sāka kalpot vācu izlūkdienestam, izvērsa aktīvu graujošu darbību. Gustavs Celmiņš, atrazdamies Vācijā, nostiprināja savus sakarus ar vācu izlūkdienestu un, starp citu, ar šī dienesta šefu Baltijas valstīs — pulkvežleitnantu Šilingu un viņa vietniekiem Buhardu un Kapu.

Viens no «Pērkonkrusta» līderiem Edmunds Puksis pašā kara priekšvakarā — 1941. gada 8. maijā ziņoja vācu izlūkdienesta centram, ka «...organizācija attīsta Latvijā rosīgu un mērķtiecīgu darbību... Ir noteikts, kādās vietās jāpārgriež kabeļi, lai atstātu Rīgu bez telefona sakariem un elektrības...»

Savus pakalpojumus vācu izlūkdienestam piedāvāja arī bijušais organizācijas «Pērkonkrusts» vadītājs Zemgalē Georgs Zauers. 1940. gada 23. decembrī viņš iesniedza vācu izlūkdienesta centram savu plānu, kā organizēt spiegošanu pret PSRS. Šajā plānā viņš ieteica iesaistīt graujošā darbībā katoļu garīdzniecību, kā arī tirdzniecības flotes jūrniekus, kuri apmeklē Latvijas, Igaunijas un Ļeņingradas ostas.

Kamēr «Pērkonkrusta» līderi apguva spiegošanas mākslu Vācijā, ierindas pērkonkrustieši veica Latvijā nelegālu graujošu darbību. Viņus vadīja Ādolfs Silde, kurš bija palicis Latvijā un darbojās nelegāli. Kādā ziņojumā izlūkdienesta centram pērkonkrustieši rakstīja: «Kustības vadība labi saprot, ka Lielvācijai būs pēdējais vārds iedzīvotāju izvietojšanas problēmas galīgā atrisināšanā arī attiecībā uz tautām ziemeļaustrumu telpā. To ievērojot, vadība uzskata par savu goda pilno pienākumu nodot savu organizāciju pilnīgā reiha rīcībā.»

Sevišķu cītību parādīja rezidentūra, kuru vadīja bijušais Latvijas universitātes ķīmijas fakultātes asistents Pēteris Felikss Rikards.

Rikards kļuva par vācu izlūkdienesta rezidentu 1941. gada janvārī. Viņa vadībā darbojās astoņpadsmit spiegi, starp kuriem bija vairāki Sarkanās Armijas latviešu teritoriālā korpusa virsnieki.

Vēl ilgi pirms karadarbības sākšanās Rikards izraudzījās Rīgas, Valmieras un citos apriņķos vietas, kur būtu iespējams nomest izpletņu lēcēju desantus. Par to viņš ziņoja vāciešiem. Šķīrotavas stacijā viņš radīja operatīvu diversantu grupu, bet Rīgas, Cēsu, Jelgavas, Valmieras un Talsu apriņķos — bruņotas vienības. Tikko sākās karš, šīs bandas sagrāba savās rokās vietējās padomju iestādes, spīdzināja un apšāva partijas, padomju un komjaunatnes darbiniekus un aktīvistus, kā arī ebreju tautības personas.

«Rikards ir pārkonkrustietis. Viņš nelegāli darbojās pret Ulmaņa sistēmu. Pēc komunistu ienākšanas viņš no uzticamiem cilvēkiem izveidoja spēcīgu un aktīvu grupējumu, kas kalpoja impērijas drošības dienestam. Kad vācieši atbrīvoja Latviju, viņš visu savu aparātu un «uzticamos cilvēkus» nodeva SD rīcībā, jo SD tajā laikā cieši sadarbojās ar «Pārkonkrustu».» Šādu Rikarda raksturojumu čekisti uzgāja pazīstamā vācu izlūka, «abvēra-204» vadītāja fon Firksa lietvedībā pēc tam, kad Rīgu bija atbrīvojis padomju karaspēks.

Neko teikt: Firkss devis lielisku raksturojumu latviešu tautas nodevējam!

... Hitleriešu divīzijas vēl nebija pienākušas pie PSRS robežām, fašistu lidmašīnas vēl nebija pacēlušās gaisā, vēl nebija atskanējis neviens šāviens, bet karš jau bija sācies. Neredzams, slepens, tomēr ne mazāk nežēlīgs. Lietuvā izceļas milzīgs ugunsgrēks: izdeg 600 hektāru

meža. Baltkrievijā tiek saņemti ciet diversanti, pie kuriem atrod tabletes, kas satur stipru Sibīrijas mēra koncentrātu.

Mēmelē, tagadējā Klaipēdā, sapulcējas vācu izlūkdienesta aģenti — pārkonkrustieši. Viņi tiek piekomandēti vācu armijas avangarda daļām, lai rādītu ceļu. Šo «ceļa rādītāju» vidū ir Gustavs Celmiņš, Edmunds Puksis, Ēvalds Andersons, Elmārs Saulītis un citi izlūkdienesta kadru aģenti.

«Barbarosas» plāns sācis darboties...

NOŠLĒPUMI NĀK GAISMĀ

1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

II nodaļa

NOSLĒPUMI NĀK GAISMĀ

Il nohala

ÄMΣΙΑΘ ΚΑΗ ΙΜΥΡἘΣΟΗ
NOSLĒPUMI NĀK GAISMĀ

Mēmie liecinieki

Ēku Baznīcas¹ ielā 7 rīdzinieki apgāja ar likumu. Tiesa, neviens skaidri nezināja, kas šajā lielajā pelēkajā namā atrodas, taču, ieraugot divus automātistus pie ieejas, cilvēki steidzās pāriet ielas pretējā pusē.

Šī nama noslēpumi nāca gaismā 1944. gada oktobra dienās, kad padomju karavīri atbrīvoja Latvijas galvaspilsētu no fašistiem. Čekistu rokās nokļuva vairāki ļoti svarīgi dokumenti par «abvēra-204» darbību. Šis vācu izlūkošanas un pretizlūkošanas orgāns darbojās arī okupētajā Baltijā un daļēji arī Baltkrievijas teritorijā. «Abvēra-204» štāba mītne atradās namā Nr. 7 Baznīcas ielā.

Mūs sevišķi interesēja dokumenti, kuri tika atrasti «abvēra-204» šefa leitnanta fon Firksa seifā. «Savus noslēpumus atklāja» kopējamais papīrs, kuru Firkss bija izmantojis, rakstot slepenas piezīmes par graužoša darba organizēšanu Padomju Armijas aizmugurē. Kļuva zināms, ka aizsargi un pārkonkrustieši joprojām spiego un rīko diversijas republikas teritorijā, kas atbrīvota no vācu fašistiskajiem okupantiem.

Buržuāziskie nacionālisti, kuri vadīja šīs organizācijas, apsolīja «abvēram-204» izveidot plašu aģentūru tīklu, kam... «jāizrāda aktīva un pasīva pretošanās

¹ Tagad Ed. Veidenbauma.

Sarkanajai Armijai. Spiegus un diversantus atbalsta vācu izlūkdienests, viņiem tiek sagādāti ieroči un citi piederumi, kā arī radiosakaru līdzekļi.»

Daudz kas no tā, par ko bija runa atrastajos dokumentos, mums jau sen bija zināms. Mēs zinājām, ka latviešu buržuāziskie nacionālisti, kas bija pārdevušies fireram jau pirms kara, nenoliks ieročus. Nojauzdami, ka par savām ļaundarībām būs jāsaņem atmaksa, viņi bija gatavi uz visu, lai tikai aizkavētu Padomju Armijas uzbrukumu.

Namu, kas atradās Baznīcas ielā 7, īsi pirms hitleriešu bēgšanas no Rīgas apmeklēja Hitlera personiskais sūtnis, Vācijas bruņoto spēku Augstākās virspavēlniecības abvēra otrās pārvaldes priekšnieks pulkvedis Freimags fon Lorinhofens. Šo namu pagodināja ar savu ierašanos arī citi augsti vācu izlūkdienesta virsnieki. Slēgtā sēdē fon Lorinhofens nolasīja Himlera slepeno pavēli, kurā tika ierosināts nekavējoties ķerties pie darba, lai izveidotu Baltijā slepenas ieroču noliktavas.

Berlīnes sūtnis šo pavēli nekomentēja. Tāpat visiem bija skaidrs, ka pēc vāciešu aiziešanas no Baltijas republikām šeit jāpaliek «saviem cilvēkiem». Viņiem arī bija domāti ieroči un municija.

Pēc tam kad Lorinhofens bija aizbraucis, visās kara spēka «Nord» grupas armijas noliktavās sākās drudžains darbs. Ar smagām kastēm piekrautas automašīnas devās uz Ulbrokas ciematu, kur tajā laikā atradās izlūku skola un liela noliktava. No Ulbrokas ieroči tika slepus pārvesti uz vietu, kurai bija dots nosacīts nosaukums «Vistu sēta» (Šauļu tuvumā Lietuvā).

Vietas, kur ierīkoja slepenās ieroču noliktavas, tika atzīmētas īpašās kartēs. Vēlāk šīs kartes nodeva Vācijas bruņoto spēku Augstākās virspavēlniecības izlūkdienesta galvenajai pārvaldei.

Tikai Latvijas teritorijā vien hitlerieši un viņu piekritēji ierīkoja vairāk nekā simt ieroču noliktavu.

Ieroči, kā zināms, paši nešauj, vajadzīgi šāvēji. Uzradās arī tie. Latviešu tautas nodevēji, kuri savas rokas jau bija aptraipījuši ar nevainīgu upuru asinīm, mēģinot nodibināt tā saucamo «jauno kārtību», joprojām kalpoja reiham. Viņi loloja savu sapni.

Situācija 1944. gadā atgādināja 1918.—1919. gadu, kad nacionālistiskajai buržuāzijai ar starptautiskās reakcijas palīdzību izdevās sagrābt varu un nodibināt savu kārtību Latvijā. Naidīgi noskaņotie elementi bija pārliecināti, ka Anglija un ASV neļaus Padomju Savienībai plūkt tuvās uzvaras laurus. Viņi cerēja, ka PSRS nonāks konfliktā ar savām sabiedrotajām, un šī cerība uzkurināja viņu alkatīgo apetīti. Viņi sāka rīkoties.

Rūdolfs Turks buržuāziskās Latvijas laikā bija Jelgavas apriņķa prokurors. Šis postenis nepavisam netraucēja viņu «amatu savienošanas kārtībā» nodot spiegošanas ziņas vācu izlūkdieneņa centram. Kopš pirmajām Latvijas okupācijas dienām Turks kalpoja drošības policijas un SD augstākā vadītāja Ostlandē SS ģenerāļa Štālekera aģentūras aparātā. 1943. gada martā viņš vadīja militāri fašistiskās aizsargu organizācijas 5. Rīgas pulku. Taču vienlaikus viņš organizēja spiegošanas un diversijas grupas graujošai darbībai padomju karaspēka aizmugurē atbrīvotajā Latvijas teritorijā.

Turka līdzgaitnieks bija mums jau pazīstamais Pēteris Fēlikss Rikards — vācu izlūkdieneņa pirmskara rezidents Latvijā. Okupācijas gados viņam uzticēja tā saucamo «SD latviešu kartotēku»¹. Rikarda palīgi —

¹ Vācu SD policijas orgāns, kas okupācijas gados ķerstīja anti-fašistus un nodarbojās ar spiegošanu. «Kartotēkas» personālsastāvs bija nokomplektēts no fašistiskās organizācijas «Pērkonkrusts» biedriem.

viņu bija četrdesmit — bija sastādījuši vairāk nekā 17 tūkstošus kartīšu par personām, kas ir nevēlamas «jaunajai kārtībai».

Pirmajos pēckara gados mums izdevās šo nodevēju padarīt nekaitīgu. No viņa mēs uzzinājām daudzas sīkākas ziņas par hitleriskā izlūkdienesta darbību kara pēdējās dienās. Tas mūs ļoti interesēja.

— Tūkstoš deviņi simti četrdesmit ceturtā gada jūlijā, — stāstīja Rikards čekistiem, — Turks nodibināja sakarus ar vācu izlūkošanas orgānu «Frontaufklärungsgruppe» (abvērs-212). Viņam uzdeva nodibināt diversiju un izlūkošanas grupas, kurām vajadzēja palikt Latvijas teritorijā pēc vāciešu atkāpšanās. Šīs grupas nosauca par «Turka štābu»...

— Kas vēl bez jums bija «štāba» sastāvā? — jautājām Rikardam.

— Aleksandrs Akmentiņš. Vācu okupācijas laikā viņš bija rūpnīcas VEF direktora vietnieks, izpildīja galvenā konstruktora pienākumus. Akmentiņš bija liels speciālists radiotehnikā.

Šajā laikā Akmentiņš jau bija arestēts.

— Četrdesmit ceturtā gada jūlijā, — izmeklēšanā pastāstīja Akmentiņš, — mani izsauca uz aizsargu pulka štābu. Šo pulku komandēja Turks. No manis prasīja, lai es nokārtoju radiosakarus ar aizsargu organizācijas apakšvienībām. Mani iepazīstināja ar leitnantu fon Firksu. Viņš ieteica apmācīt vairākus radistus. Apmācībām vajadzēja notikt, izmantojot padomju aparātus «Sever». Vēlāk es uzzināju, kas šos apmācītos radistus nogādās padomju aizmugurē.

Akmentiņš centās izlocīties. Viņš ne tikai zināja, ka viņa apmācītos radistus nogādās padomju aizmugurē, bet izlūkošanas orgāna «abvēra-204» uzdevumā viņš pats savervēja radistus, apgādājot viņus ar viltotiem dokumentiem.

1944. gada decembrī Akmentiņš izbrauca uz Vāciju, ieradās izlūkošanas orgāna «SS Jagdverband Ostland»¹ galvenajā štābā. No šejienes viņš nodibināja sakarus ar radistiem — spiegiem, kuri atradās padomju aizmugurē.

Atgriezies Rīgā īsi pirms tās atbrīvošanas no okupantiem, viņš saņēma jaunu uzdevumu. Kopā ar Rikardu un citiem «SD kartotēkas» darbiniekiem — Romānu Šternbergu, Teodoru Jansonu un Robertu Krastiņu viņu nosūtīja uz Cēsu un Smiltenes apkaimi.

Slepenā misija

Rikards, Akmentiņš un pārējā kompānija steidzās pie brāļiem Rusoviem, lai apmācītu viņus rīkoties «padomju apstākļos». Viņi ieradās ne jau ar tukšām rokām. Viņiem līdzī bija radioaparātūra, radisti un karte, kurā bija atzīmēts slepeno ieroču noliktavu izvietojums.

Rusovi bija veseli trīs. Pēteris kalpoja policijā, Jānis darbojās par advokātu Rīgā, Kārlis bija skolotājs Lizuma un Cesvaines skolās. Brāļus, kas bija dažādi pēc vecuma un izglītības, apvienoja akls naids pret padomju varu.

1940. gadā, kad Latvijā tika atjaunota padomju vara, Jānis bija to iniciatoru skaitā, kas izveidoja nacionālistisku sacelšanās organizāciju «Latvijas tautas apvienība». Šī apvienība ar sirdi un dvēseli kalpoja vācu izlūkdienestam.

Tā pastāvēja neilgi. Cekisti to atklāja. Jānis Rusovs paspēja aiziet pagrīdē. Nozuda arī Pēteris un Kārlis. Viņi izlīda no savām slēptuvēm tikai pirmajās okupācijas dienās. Jānis kļuva par tā saucamās paš aizsardzības grupas priekšnieku Jaunpiebalgas pagastā, Pēteris — par policistu. Viņi nodeva savus tautiešus, piedalī-

¹ Vācu spiegošanas un diversiju organizācija.

jās padomju cilvēku masveida nošaušanās. Pēc Latvijas atbrīvošanas brāļi atkal slēpās pagrīdē. Un te nu viņiem īsti noderīgas bija rācijas, kuras atstāja SD aģenti, kā arī «Turka štāba» instrukcijas. Instrukcijās bija teikts, ka Rusoviem jābojā sakaru līdzekļi, jāorganizē kaitniecība padomju iestādēs, jānogalina padomju aktivisti un partijas darbinieki, kā arī jāvāc spiegošanas ziņas.

Straujais Padomju Armijas uzbrukums pārtrauca viņu sakarus ar centru. Vācu izlūkdienesta centra pārstāvji, kas atradās Kurzemes «katlā», steidzīgi nometa ar izpletņiem Viļakas rajonā spiegu un diversantu grupu ar Pēteri Supi (segvārds «Cinītis») priekšgalā. Viņam vajadzēja atjaunot pārtrauktos sakarus un aktivizēt padomju aizmugurē palikušo vācu izlūku un visu padomju varai naidīgo elementu darbību. «Cinītis» rīkojās visai piesardzīgi. Viņš ne jau uzreiz iedrošinājās sūtīt pie Kārļa Rusova savu draugu — fašistiskās izlūkošanas aģentu Aloizu Circeni («Vārpu»). Tajā laikā Jānis un Pēteris Rusovi jau bija arestēti.

Circenis paziņoja Kārlim, ka viņš tiek iecelts par nacionālistiskās pagrīdes vadītāju Vidzemes centrālajā un austrumu daļā. Viņš runāja arī par to, ka Rusovam nepieciešams kopā ar «Cinīti» apvienot izklīdētās grupas, kas pretojās padomju varai Latvijā.

Vēlāk uzzinājām, kādi mērķi bija šai apvienošanai.

— Mēs cerējām, ka izcelsies karš starp PSRS un Rietumu kapitālistiskajām valstīm, konkrēti, Angliju un Amerikas Savienotajām Valstīm, — pastāstīja Rusovs.

— Mēs sastādījām vairākas slepenas instrukcijas, kurās bija norādīts, kā un kur izpostīt dzelzceļa līnijas, sagraut tiltus un ceļus.

Supes un Rusova safabricētajā un ar 1947. gada 5. jūliju datētajā «Instrukcijā par izturēšanos pret gūstekņiem, kas saņemti atbrīvošanas kara laikā» bija norādīts: «Nekavējoties sodīt ar nāvi visus gūstā saņemtos.»

«Organizācija» centās ar Rietumu valstu palīdzību gāzt padomju varu Latvijā. Gatavojoties šai avantūrai, bandas fiziski izrēķinājās ar tiem, kas cīnījās par padomju varas nostiprināšanu dzimtajā zemē.

Rusovs un viņa asiņainā banda baidījās no atmaksas par kara gados izdarītajām ļaundarībām. Bandā darbojās galvenokārt budžu dēliņi, un viņi, protams, nevarēja samierināties ar to, ka padomju vara uz visiem laikiem atņēmusi viņiem salaupītos labumus, liegusi iespēju ekspluatēt savus tautiešus un piesavināties viņu darba augļus.

Kas bija Rusova tuvākie palīgi? Kārlis Zāmers — bijušais leitnants. SS karaspēka leģiona brīvprātīgais Jānis Zariņš — Rusova adjutants, aizsargs. Bandas barveža vietnieks un štāba grupas vadītājs bija Kārlis Traubergs — vācu izlūkdiesta aģents. Kara gados viņš dienēja policijas bataljonā, piedalījās soda operācijās pret mierīgiem iedzīvotājiem Latvijas pilsētās un ciemos. Traubergs tika speciāli apmācīts «SS Jagdverband Ostland» vācu izlūkošanas skolā un tikai pēc tam tika nosūtīts pie Rusova. Kopā ar viņu no Kurzemes uz Cēsu apriņķi (jau pēc Vācijas kapitulācijas) pie Kārļa Rusova ieradās arī otrs vācu izlūkdiesta aģents Elmārs Ķerselis, kurš agrāk bija kalpojis policijā. Viņu līdz pat šim laikam labi atceras bijušajos Drustu, Rankas un Dzērbenes pagastos, kur viņš asiņaini izrēķinājās ar iedzīvotājiem.

Pats Rusovs baidījās ne tikai no taisnīgā tautas soda vien. Viņš baidījās arī no savas bandas locekļiem, ar kuriem kopā slēpās mežos. Viņa atrašanās vieta bija stingri konspirēta. To, kur meklējams Rusovs, zināja viens vienīgs cilvēks — Ida Dundure, kas dzīvoja Cēsu apriņķa Jaunpiebalgas pagastā.

Daudz posta mūsu tautai sagādāja Rusova grupa. 1947. gada jūlijā bandīti apšāva visus Gatartas pagasta

«Kaimiņu» māju iedzīvotājus tāpēc, ka šie cilvēki atbalstīja padomju varu. Viņi nogalināja Jaunpiebalgas pagasta partorgu biedru Pētersonu, nolaida no sliedēm preču vilcienu.

Buržuāziskajiem nacionālistiem izdevās nodibināt dažas nelegālas jaunatnes organizācijas. Rusovs lika bezūsaņajiem «pagrīdniekiem» rīkot teroristiskus aktus pret bijušajiem partizāņiem, pret padomju un komjaunatnes darbiniekiem. Grupa, kuru vadīja Rusovs, nogalināja padomju aktivistu Kārli Graudiņu un sarīkoja uzbrukumu Gatartas pagasta izpildu komitejas priekšsēdētājam biedram Kārkliņam...

Gandrīz katru dienu Latvijas PSR Valsts drošības tautas komisariātā pienāca satraucošas vēstis. Mēs uzzinājām par arvien jaunām Rusova bandas ļaundarībām. Taču likvidēt to bija grūti.

Mēs bijām sastapušies ar pieredzējušu, ļoti rūpīgi konspirējušos ienaidnieku. Bandīti, kas bija izgājuši hitleriskās izlūkošanas skolu, vairākas reizes izslīdēja no mūsu rokām. Te viņiem dažkārt palīdzēja nacionālistiski noskaņoti elementi.

Tad nobrieda pārdrošs plāns. Tika nolemts iesūtīt bandā... čekistu. Šim riskantajam pasākumam izraudzīja ļoti drosmīgu biedru, kurš brīvprātīgi piekrita iekļūt zvēra midzenī.

Sākās ārkārtīgi rūpīga izlūkošana: tika noskaidrots bandas darbības rajons, sakarnieku, Rusova paziņu un tuvu stāvošu personu maršruti.

Zvēra midzeni

Herta Kausa — Rusova sakarniece — ieradās Rīgā agrī no rīta. Viņa apmetās pie savas bērnības draudzenes. Pārgērbās, atpūtās un tikai tad izgāja uz ielas. Bez steigas klaiņāja pa ielām, ielūkojās veikalos.

Skvērā Herta Kausa apsēdas uz soliņa. Iegrima domās. Bet domāt bija par ko. Draudzene bija devusi padomu aprunāties ar Pēteri Līdumu — literātu iesācēju. Bija teikusi: «Vajadzīgs cilvēks.» — «Vajadzīgs, tas vēl nenozīmē «mūsējais»,» tirdīja doma. Rusovs bija brīdinājis: jābūt ļoti uzmanīgai...

Herta vēlreiz atgriezās dzīvoklī, vēlreiz aprunājās ar draudzeni par Līdumu. Piesardzība, protams, vajadzīga. Taču Rusovs lika «iztaustīt» Rīgu, atrast sakarus ar pagrīdes centru. Bet kā to atrast neriskējot?

Līdums sagaidīja Hertu Kausu piesardzīgi. Ilgi izjautāja par šo un par to. Sieviete atklāti pastāstīja, kāds mērķis ir viņas braucienam uz Rīgu. Līdums apsolīja iepazīstināt viņu ar dažiem cilvēkiem, kam sakari ar nacionālistisko pagrīdi.

Pēteris satikās ar Hertu katru dienu. Reiz viņš paziņoja, ka pagrīdes centrs lūdzis noorganizēt tikšanos ar to pretošanās grupu vadītājiem, kuras darbojas Piebalgā. Herta ar atbildi nesteidzās. Tajā pašā dienā viņa no Rīgas aizbrauca. Lai cik dīvaini tas arī nebūtu, taču Rusovs labprāt piekrita satikties. Viņš ļoti vēlējās ātrāk nodibināt sakarus ar centru. Bet par to, ka tāds centrs pastāv, viņš nešaubījās.

Bandas barvedis pats noteica satikšanās vietu, izraudzījās kādas mājas Cēsu apriņķa Vecpiebalgas pagastā. Ar smagu sirdi viņš devās uz šīm mājām visas štāba komandas pavadībā. Viņš nomierinājās tikai tad, kad stalts, jauns vīrietis, laipni smaidīdams, sniedza viņam roku.

Centra pārstāvis Līdums, kas bija ieradies no Rīgas, nosauca sevi par Jāni Lāci. Viņš bija mazrunīgs, teica, ka ir sakarnieks un nav pilnvarots izlemt komplicētākus jautājumus.

— Man ir uzdots, — viņš nopietni sacīja, — pārli-

cināties, vai Herta Kausa stāstījusi patiesību... Man jāziņo centram par jūsu stāvokli, jūsu vajadzībām.

Rusovs uzmanīgi uzklausīja rīdzinieku.

— Atļiksim šo jautājumu līdz nākamās tikšanās reizei, — viņš noteica, likdams saprast, ka saruna beigušies. — Jāapdomā viss.

Pagāja apmēram divi mēneši. Rusova sakarnieki pārbaudīja Rīgā Līdumu. Neko aizdomīgu viņa uzvedībā nesaskatīja. Herta par to ziņoja Rusovam. Tad viņš noteica jaunu tikšanos. Tā notika 1948. gada 14. aprīlī. Soreiz Rusovs Līdumu pieņēma Dundures mājās.

Atbraucējs paziņoja, ka centrs augstu vērtē Rusova grupas darbību Piebalgas apvidū. Painterēsējās, vai apkaimē darbojas arī kādas citas grupas.

Rusovs ar atbildi nesteidzās. Viņš teica, ka vēlētos personiski tikties ar centra vadītājiem, nodibināt ar viņu starpniecību kontaktu ar latviešu emigrantu pārstāvjiem Zviedrijā, saņemt nepieciešamo palīdzību.

Līdums apsoliya to visu nokārtot. Pajautāja: — Kādi jums sakari ar Zviedriju?

— Nav nekādu, — Rusovs noplātīja rokas. — Mums bija divas rācijas, kuras atstāja vācieši. Taču «zilie»¹ tās likvidēja.

— Saprotu, — noteica Līdums, — tātad jums vajadzīgas rācijas un radisti. Vai es jūs saprotu pareizi?

— Pilnīgi pareizi.

— Tad es ziņošu centram. Ceru, ka palīdzēs, — no beigumā sacīja Līdums.

Sis priekšlikums Rusovu ļoti iepriecināja. Viņš tūlīt paziņoja, ka pats personiski parūpēsies par rāciju saglabāšanu un radistu drošību.

¹ Bandīti tā sauca čekistus — pēc zīmotņu un cepures apmales krāsas.

1948. gada jūnija sākumā Līdums ar Idas starpniecību atkal sazinājās ar Rusovu, paziņoja, ka centrs nolēmis izsniegt viņam divas rācijas un nosūtīt radistus, bet ar stingru noteikumu — tas tika atkārtoti uzsvērts, — ka tiks garantēta radistu drošība un saglabāta tehnika. Iekrišana var sagraut visu centra darbu Rīgā. Tika noteikts laiks, vieta un kārtība, kādā tiks nodotas rācijas un sagaidīti radisti.

Rusovs paziņoja, ka šo misiju viņš uzdos savam vietniekam Traubergam.

Cekisti nokļuva visai sarežģītā situācijā. Iesūtīt mūsu cilvēkus bandā, kuru vada pieredzējuši vācu spiegi, bija ārkārtīgi riskanti. Kā būtu, ja, nododot rāciju, saņemtu ciet Traubergu? Bet tad Rusovs paliks brīvībā!?

Kā rīkoties? Kā ar vienu šāvienu nošaut divus zaļus: apcietināt Rusovu un Traubergu, sagraut viņu nacionālistisko organizāciju?

Tika nolemts, ka dienu pirms rācijas un radistu nosūtīšanas pamēģinās izsaukt Rusovu uz tikšanos ar «centra pārstāvi visai neatliekamā jautājumā». Šīs tikšanās laikā mēs nolēmām apcietināt bandītu. Pēteris Līdums atkal devās uz Dundures mājām, palūdza viņu pēc iespējas ātrāk atrast Rusovu.

Līdums paziņoja Rusovam, ka dažu ļoti svarīgu un nopietnu apstākļu dēļ pēdējam steidzīgi jāsatiekas ar vienu no Rīgas centra pārstāvjiem un ka šo tikšanos konspirācijas nolūkā tiek ierosināts sarīkot Līgatnē.

— Bet kā es tur aizkļūšu? Man nav nekādu dokumentu. — Uztraucās Rusovs.

— Neuztraucieties, mēs to jau paredzējam. Atsūtīsim jums pakal mašīnu. Tikai norunāsim, kad un kur jūs sagaidīt. Arī par dokumentiem varat būt mierīgi, — viss būs kārtībā.

Lai nerastos nekādas aizdomas, tiesības izvēlēties tikšanās vietu bija atstātas Rusovam. Rusovs izraudzī-

Jās par tikšanās vietu Drustu mežu, netālu no Rīgas — Pleskavas šosejas. Viņš siki aprakstīja vietu, kurā gaidīs mašīnu.

Norunātajā laikā uz mežu devās Latvijas PSR Valsts drošības tautas komisariāta smagā automašīna, pie kuras stūres sēdēja viens no vadošajiem mūsu komisariāta darbiniekiem.

Noteiktajā vietā no meža iznāca Rusovs. Viņš apsēdās blakus šoferim un mēģināja uzsākt ar to sarunu, bet pēdējais atbildēja tikai īsi un aprauti.

Māja Līgatnē, pie kuras apturēja automašīnu, slīga zaļumos. Rusovs atvēra vārītiņus un devās uz savrupmāju. Šoferis gāja aiz viņa.

Durvīs parādījās trīs vīrieši. Viens no tiem, sasveicinoties ar Rusovu, laipni aicināja viņu iekšā. Tur bandīts, kurš nemaz to nebija gaidījis, tika atbruņots.

* * *

Tajā pašā dienā pa šoseju no Rīgas Pleskavas virzienā traucās smagā automašīna. Ar brezentu pārsegtajā kravas kastē sēdēja vairāki cilvēki. Tie bija Latvijas PSR Valsts drošības tautas komisariāta operatīvie darbinieki. Viņi steidzās pie Kārļa Trauberga, kurš gaidīja radistus. Simts vienpadsmitajā kilometrā pēc norunātā signāla no meža iznāca Traubergs un Elmārs Ķerselis. Viņi ierāpās kravas kastē un uzsāka sarunas ar «radistiem».

Grūti pateikt, kas tieši radīja bandītos aizdomas, taču viņi nojauta kaut ko nelāgu. Kad mašīna tuvojās biežai eglīšu jaunaudzei, Traubergs un Ķerselis, mašīnai ejot pilnā gaitā, izlēca no tās un metās bēgt. Čekisti devās viņiem pakaļ. Izcēlās īsa sadursme. Un te īpaši noderēja treniņi, ar kuriem bija nodarbojies viens no «radistiem» — sportists smagatlēts Ilmārs Kacēns.

Arestētie sāka runāt jau pirmajā nopratināšanā. Bet, kad viņi ieraudzīja Rusovu, tad viņu mēles pavisam atraisījās.

Pamatojoties uz aizturēto liecībām, meža masīvu, kas atradās Cēsu apriņķa «Skanuļu» māju tuvumā, aplenca čekisti. Rusova banda tika likvidēta pilnīgi.

Var likties, ka šī operācija, kurā tika likvidēts ienaidnieka perēklis, noritēja viegli un vienkārši. Patiesībā tas nepavisam tā nebija! Mēs tai gatavojāties ļoti ilgi un rūpīgi. Pēteris Lūdums ilgu laiku «iedzīvojās savā lomā». Bez tam viņš pamazām, bet neatlaidīgi meklēja iespēju, kā tuvāk iepazīties ar Hertas Kausas draudzeni. Tam bija liela nozīme operācijas iznākumā.

Un kā lai nesajūsminās par «šoferi» — drosmīgo latviešu čekistu! Riskēdams ar dzīvību, viņš viens pats devās satikties ar bandītu, kas bija līdz zobiem apbruņots. Neviens nevarēja garantēt, ka Rusovs, kura rīcībā Rīgā bija sava izlūkošanas aģentūra, nenojauš kaut ko nelāgu, taču drosmīgais čekists spīdoši tika galā ar savu uzdevumu. Viņš sēdēja pie stūres arī tai mašīnai, ar kuru pie Trauberga brauca «radisti».

Sapuvušās saknes

Pirmajās dienās pēc Rīgas atbrīvošanas no fašistiem mūsu rokās nokļuva sainis ar pretpadomju lapiņām un uzsaukumiem. Tajās latvieši tika aicināti «... visādā veidā palīdzēt vācu armijai. Izpostīt sakaru vadus boļševikiem. Iznīcināt izpildu komitejas un miliciju. Likvidēt posteņus un patruļas, uzbrukt apgādes kolonnām un nelielām karaspēka nodaļām. Ar visiem iespējamiem līdzekļiem noskaidrot boļševiku spēkus: skaitu, bruņojumu, disciplīnu» utt. Vienu no šādiem «aicinājumiem»

bija izdevis organizācijas «Latvijas sargi» centrālais štābs.

Bija skaidrs, ka aiz šīs «organizācijas» muguras stāv vācu izlūkdienests.

«Latvijas sargi» darbojās jau buržuāziskajā Latvijā kā fašistiskās organizācijas «Pērkonkrusts» dubultnieki.

1933. gada 4. augustā toreiz Latvijā iznākošā lapele «Pēdējā Brīdī» publicēja sava korespondenta sarunu ar organizācijas «Latvijas sargi» vadītāja vietnieku Arvīdu Bērziņu.

Korespondents: «Kādas ir jūsu attiecības ar «Pērkonkrustu»?»

A. Bērziņš: «Ar «Pērkonkrustu» mēs jau ilgāku laiku atrodamies zem viena jumta. Mērķis mums ir viens, mēs tikai dodamies uz to katrs pa savu ceļu.»

«Pērkonkrusta» kā fašistiskā izlūkdienesta aģentūras loma mums bija labi zināma. Tas vēl vairāk apstiprināja slēdzienu, ka zem organizācijas «Latvijas sargi» aizsega darbojās vācu izlūkdienests. Drīz vien mēs uzzinājām, ka šī organizācija atstāj Padomju Armijas aizmugurē spiegos, diversantus un teroristus.

Noskaidrojās, ka visu «Latvijas sargu» darbību vada vācu izlūkošanas orgāns «Nord-Zeppelin».

Rīgā, Marijas¹ ielā 47, čekisti atrada pie teroristiem, kuri darbojās «SD latviešu kartotēkas» bijušā līdzstrādnieka Jēkaba Millera grupā, 2 šautenes, 4 pistoles, rokas granātas, 8 degbumbas, 3000 patronu un citu bruņojumu. Šos ieročus grupa bija saņēmusi no «Nord-Zeppelin».

Organizācija «Latvijas sargi», kas patiesībā tātad bija izlūkošanas orgāna «Nord-Zeppelin» aizsegs, savu darbību izvērsa 1944. gadā, kad sākās vācu fašistisko iebrucēju padzīšana no Latvijas zemes.

¹ Tagad Suvorova.

Par organizācijas vadītāju hitlerieši izraudzījās bijušo SD izmeklētāju Rēzeknē Arnoldu Avotiņu. Lai iesaistītu «Latvijas sargos» (faktiski «Nord-Zeppelin») pēc iespējas vairāk nacionālistu, Avotiņš 1944. gada vasarā sāka izdot organizācijas «Latvijas sargi» centrālā štāba (kaut gan tāds nemaz neeksistēja!) vārdā «rikojumus», ar kuriem viņš iecēla vairākus savus domu biedrus par apriņķu, pilsētu un pagastu apakšvienību vadītājiem. «Rīkojumi» bija datēti... ar 1941. gada vidu. Tas tika darīts tādēļ, lai pierādītu, ka organizācija pastāv kopš fašistiskās okupācijas pirmajām dienām un ka tā cīnās pret okupantiem par «neatkarīgu buržuāzisko Latviju».

Ar pirmo tādu «rikojumu», kas bija datēts ar 1941. gada 12. jūliju un apzīmēts ar Nr. 404 CŠ, Avotiņš iecēla sevi par «Latvijas sargu» centrālā štāba vadītāja pirmo vietnieku. Šo rīkojumu Avotiņš parakstīja ar fiktīvu «centrālā štāba vadītāja pulkveža Krūmiņa» uzvārdu. Visus tālākos «rikojumus» Avotiņš parakstīja kā «Latvijas sargu» centrālā štāba vadītāja pirmais vietnieks.

«Nord-Zeppelin» uzdevumā Avotiņš un citi organizācijas «Latvijas sargi» biedri izplatīja pretpadomju lapiņas, uzsaukumus, aicinājumus...

1944. gada augustā visu organizācijas «Latvijas sargi» sastāvu Avotiņš nodeva pilnīgā «Nord-Zeppelin» rīcībā.

1943. gada beigās «Nord-Zeppelin» nodibināja vēl vienu nacionālistisku organizāciju «Līdumnieki», par kuras vadītāju izvirzīja savu aģentu — rūpnīcas VEF pārvaldes sekretāru Albertu Dābolu. 1944. gada aprīlī Dābola vietā iecēla darbīgāku izlūkošanas aģentu — Alfonu Feliksu Raitumu, vienu no fašistisko arodbiedrību vadītājiem Rīgā.

Izlūkošanas orgāns «Nord-Zeppelin» apmācīja un atstāja Latvijas teritorijā desmitiem spiegu, diversantu un teroristu, kuri darbojās Balvu, Rūjienas, Valmieras, Smiltenes un Piebalgas apkaimē, kā arī citās vietās.

Mums izdevās šīs grupas sagraut.

1944. gada beigās «Nord-Zeppelin» vadītājs Oto Krauss¹ nolēma izvērst savu darbību aiz Latvijas robežām. Viņš centās noorganizēt vairākus teroristiskus aktus Maskavā. Lai izpildītu šos ļaunprātīgos plānus, tika izraudzītas uzticamas «kandidatūras»: Dzimtenes nodevējs, bijušais Padomju Armijas leitnants, Pjotrs Šilo-Tavrins un viņa sieva Lidija Šilo-Adamčika, grāmatvede no Pleskavas.

Šilo bija budža dēls no Čerņigovas apgabala. 1932. gadā Saratovā viņu arestēja par izšķērdēšanu, viņš izbēga no cietuma un apmetās Sverdlovskā. Šeit ar sievasbrāļa palīdzību viņš sadabūja fiktīvus dokumentus, kļuva par Tavrinu. Ar šo uzvārdu viņš 1941. gadā tika iesaukts Padomju Armijā. 1942. gada maijā kaujas laikā pie Rževas viņš pārgāja pie vāciešiem. Viņu savervēja vācu izlūkdienests un nosūtīja uz Rīgu Oto Krausa rīcībā.

Naktī no 4. uz 5. septembri 1944. gadā hitlerieši no meta Šilo-Tavrinu un Šilo-Adamčiku Smoļenskas apkaimē. Spiegi-teroristi devās uz Maskavu. Taču nekur tālu viņi netika. Pie Rževas viņus aizturēja čekisti.

Šilo-Tavrinu arestējot, viņam atņēma septiņas dažāda kalibra pistoles, lielu daudzumu patronu, neizpildītas padomju pasu un partijas biedru karšu veidlapas, dažādu padomju iestāžu zīmogus, lielu padomju naudas summu.

¹ Oto Krauss bija Baltijas vācietis, dzimis Liepājā. Jau pirms kara viņš bija vācu izlūkdienesta aģents.

Šilo-Tavrina krūtis «greznoja» Ļeņina ordenis, divi Sarkanā Karoga ordeņi, Aleksandra Ņevska ordenis, Sarkanās Zvaigznes ordenis un ... Padomju Savienības Varoņa Zelta zvaigzne.

1943. gada decembrī Šilo-Tavrinam Rīgā tika iztaisnāta hirurģiskā operācija: tāds kara varonis taču nevarēja būt bez «ievainojuma» pēdām!

Kaut gan sagatavošanās bija tik rūpīga, čekisti ar padomju patriotu palīdzību izdevās padarīt nekaitīgu bīstamo teroristu.

Ģenerālis pazaudē armiju

... Sakaru virsnieks ieradās pie Kureļa vēlu vakarā. Ģenerālis ar skubu atplēsa viņam pasniegto aploksnī. Šejā atplauka apmierināts smaids. Pats SS obergru-penfirers — policijas ģenerālis Frīdrihs Jekelns aicina viņu pie sevis.

Reiz ģenerālim bija gadījies ielūkoties ilustrētajā žurnālā «Junda». Pirmajā lappusē bija ievietots obergru-penfirera portrets. Sakniebis lūpas, tas saspringti lūkojās uz priekšu. Pēdējā lappusē Kurelis atkal ieraudzīja Jekelnu. Viņa elks bija fotografēts mašīnā, pie ģeogrāfiskās kartes, blakus tankam...

Taču tie bija uzņēmumi. Bet tagad priekšā stāvēja personiska tikšanās!

Kurelis bija daudz dzirdējis par Jekelnu. Zināja, ka nacionālsociālistiskajā partijā viņš iestājies jau 1929. gadā, drīz vien kļuvis par Hitleram un Himleram tuvu stāvošu personu, ka viņam bijusi ne mazā loma viņu karjerā. Firers to neaizmirsā. Jekelnu sāka aicināt uz partijas kongresiem un slepenajām sanāksmēm, viņš tuvu iepazinās ar Hesu, Gebelsu, Kaltenbrunneru, Funku

un citiem reiha vadītājiem. 1940. gadā Himlers iepazīstināja Jekelnu ar «Barbarosas» plānu. Un pēc tam...

Pēc tam Jekelns kļuva par SS un policijas augstāko vadītāju Ostlandē. Himlers viņam piešķīra pilnīgu varu pār SS un SD karaspēku, pār gestapo, policiju un citiem sodīšanas orgāniem Baltijā un daļā no Baltkrievijas teritorijas.

... Kurelis ātri apgērbās, gludi noskuvās. Pagalmā mirdzošā «opeli» viņu jau gaidīja štāba priekšnieks Upelnieks, kuru arī bija uzaicinājis Jekelns.

Talsos viņi nokļuva ātri. Nelielā ķieģeļu ēka, kurā atradās obergrupenfīrera štābs, tika pastiprināti apsargāta. Taču Kureli un Upelnieku ielaida bez īpašas pārbaudes, sardze jau bija brīdināta par viņu ierašanos.

Kādu brīdi Jekelns nepievērsa ienācējiem uzmanību un viņiem bija iespēja labi aplūkot obergrupenfīrera kalsno kaulaino seju, kas bija apvilktā ar plānu dzeltenīgu ādu. Viņi ievēroja augstprātīgi atstieptu apakšlūpu, smalkos pirkstus, kuros viņš turēja krampjaini sažņaugtu zīmuli.

Pēkšņi kabineta saimnieks nometa zīmuli un ļaun izspieda caur zobiem:

— Ieradāties gan, brīvās Latvijas vadoņi!

Kurelis un viņa pavadonis pārsteigumā neko citu neattapās kā izstiept roku un vienbalsīgi noķerk: «Heil!» Jekelns greizi pasmīnēja.

— Par vēlu... Par vēlu cildināt mūsu fīreru. Vispirms nododat, pēc tam sveicināt...

— Piedodat, ģenerāl... — šļupstēja Kurelis, — es... mēs... neko nesaprotam.

— Ak nesaprotat, pērkamie nelieši! — Jekelna acis pieplūda ar asinīm. — Sapratisiet... Un ļoti drīz.

Viņš nospieda zvana podziņu. Tūlīt parādījās divi esesieši.

— Kapteini Upelnieku arestēt, — pavēlēja Jekelnis, — bet šo te... — viņš uzmeta nevērīgu skatienu nobālušajam ģenerālim. — Lai papriecājas, kāds gals pienāk pērkamajiem ierāvējiem.

Jau sāka tumst, kad Kurelim pakaļ atsūtīja mašīnu. Esiesietis nodeva viņam Jekelna rīkojumu nekavējoties doties uz Talsu nomali. Ģenerālis sēdēja klusēdams, kūkumu uzmetis un atspiedis galvu rokās. Ausīs vēl skanēja obergrupenfīrera čērksstošā balss. Šķita, tā uzmācīgi iegalvo vienu un to pašu: «Nošaut! Nošaut!»

Mašīna strauji apstājās. Pēkšņais grūdiens iztraucēja ģenerāli no drūmajām domām. Viņš lēnām piegāja pie laika gaitā sašķiebtā šķūņa. Tur stāvēja liela grupa virsnieku.

Pēc kāda laika piebrauca ar brezentu pārsegta smagā mašīna. No kravas kastes izlēca kareivji, bet pēc tam... Tad Kurelis ieraudzīja kapteini Kristapu Upelnieku un citus savus virsniekus — pulkvedi Pēteri Liepiņu, kapteini Jūliju Mucenieku, virsleitnantu Jāni Gregoru. Viņi visi bija formas tērpos, taču bez uzplečiem.

Ģenerālis vai pamira. Viņš satraukti miņājās no vienas kājas uz otru. Tā vien gaidīja: tūlīt, tūlīt pienāks esesieši un nostādīs viņu blakus Liepiņam, Upelniekam...

Atgriezies no sodīšanas vietas, Kurelis uzzināja, ka viņa vienība likvidēta. Daudzi virsnieki bija apšauti, bet kareivji nosūtīti uz koncentrācijas nometni Vācijas iekšienē. Vēlāk dažiem no viņiem uzticēja ieročus, lika savu «vainu» fīrera un reiha priekšā izpirkt ar asinīm padomju—vācu frontē.

* * *

Izrēķināšanās ar kureliešiem ir attēlota ar dokumentālu precizitāti. To apstiprina tikšanās un sarunas ar virsniekiem un kareivjiem, kurus bija apmuļķojis

Kurelis un viņa fašistiskie saimnieki, kā arī arhīva dokumenti.

Kāpēc tas bija noticis? Kā radās ģenerāļa Kureļa grupa?

1944. gada jūlija beigās, kad padomju karavīri sekmiīgi trieca prom fašistus no Latvijas zemes, vairāki Latvijas bijušās buržuāziskās armijas virsnieki ar ģenerāli Kureli priekšgalā nolēma apvienot «latviešu spēkus» (tāds bija viņu izteiciens), kas nebija iesaistīti SS leģionā vai policijas vienībās. Pilnvaras tika saņemtas no Rīgas apriņķa aizsargu pulka komandiera, apriņķa policijas priekšnieka pulkveža Veides.

Kureļa štāba mītne atradās «Robežu» mājās Skrīveru pagastā. No šejienes uz visām Latvijas malām pagasta valdēm tika izsūtīti aicinājumi: visiem vīriešiem, kas spēj nest ieročus, jāierodas «Robežās».

Brīvprātīgie neradās. Pie Kureļa sāka ierasties vienīgi tie, kas bija izdarījuši smagus noziegumus savas tautas priekšā. Baidīdamies no taisnīgas atmaksas, šie cilvēki līdzīgi slīcējiem ķērās pie salmiņa. Šis salmiņš viņiem tad arī bija Kurelis.

Līdz augusta beigām ģenerālim izdevās saformēt Skrīveru bataljonu.

«Abvērs-204» ar lielu interesi sekoja šai bataljona formēšanai. Izlūkdienesta vajadzībām kurelieši taču bija pats piemērotākais «materiāls!» No viņiem tika izveidotas speciālas grupas, kuras iesūtīja padomju aizmugurē diversiju rīkošanai. Abvēra vadītājam Skrīveros bija savs pastāvīgs pārstāvis. Tas bija Indulis Dišlers — buržuāziskais nacionālists, Latvijas universitātes profesora dēls.

Spiegu un diversantu gatavošana Kureļa nometnē ritēja pilnā sparā. Uz šejieni smelties pieredzi atbrauca pats Arvīds Rozenbergs, kas vadīja lielu teroristisku bandu, kura darbojās Padomju Armijas aizmugurē.

Rozenbergs agrāk bija bijis profašistiskās studentu korporācijas «Letonija» biedrs un aizsargs. Hitlerieši iecēla viņu par «miertiesnesi» Siguldā. Kad Padomju Armijas uzbrukuma spiesti vācieši sāka mukt no Latvijas, «tiesnesis» izveidoja diversiju un terora grupu cīņai pret padomju varu. Ieročus tai viņš saņēma no hitleriešu ģenerāļa Srādera, kura štābs 1944. gada vasarā atradās Siguldā. Srāders palīdzēja Rozenbergam nodibināt arī sakarus ar abvēru.

Skrīveros Rozenbergs tūlīt atrada domu biedrus. Ģenerālis Kurelis un visi, kas atradās viņa tuvumā, tāpat arī Rozenbergs, uzskatīja, ka karā novājināsies kā Vācija, tā arī PSRS. Un tad nacionālisti varēs atjaunot patstāvīgu buržuāzisko Latvijas valsti. Tā notika 1919. gadā, un tā, pēc viņu uzskata, notiks arī tagad.

Nodarbojoties ar spiegu un diversantu sagatavošanu hitleriešu abvēram, ģenerālis nodibināja ciešus kontaktus ar latviešu buržuāzisko nacionālistu barvežiem, kas toreiz atradās Zviedrijā. No turienes pavedieni stiepās līdz angļu un amerikāņu izlūkdienestiem.

Emigranti no visa spēka pūlējās pacelt Kureļa kaujiniecisko garu. Viņu pat iecēla par Latvijas pagaidu prezidentu un kara ministru. Ģenerāli iepriecināja arī cita vēsts: Anglija apsoliņa 1945. gada aprīlī — maijā ievest savus kuģus Baltijas jūrā un sniegt palīdzību «sacelšanās laikā».

Abvērs uzzināja par šo divkosīgo spēli. Tāpēc arī sarniknotais Jekelns izsauca pie sevis Kureli un izrēķinājās ar viņa štābu. Pašu Kureli toreiz pažēloja. Jekelns cerēja izmantot viņu jaunām avantūrām.

Hitlerieši nebija aizmirsuši arī Rozenbergu. Viņam bija nodibināti sakari ar diversantu grupu, kuru vadīja pārkonkrustietis — bijušais pagasta vecākais Pēteris Dambītis. «Zviedru» mājās Dambītis organizēja noliktavu ieročiem un munīcijai, kas tika saņemta no «ab-

vēra-204». Šajā noliktavā čekisti konfiscēja trīs kastes ar spridzināmām vielām, vienpadsmit kastes ar «tanku dūrēm», daudz mīnu, patronu un citas munīcijas.

«Abvērs-204» uzskatīja Rozenberga un Dambiša bandas par atbalsta punktiem atbrīvotajā Latvijas teritorijā. Pie viņiem no Kurzemes visu laiku tika pārsūtīti steigā sagatavoti spiegi un diversanti. No šiem atbalsta punktiem viņi aizložnāja pa Latvijas zemi, lai darītu savus asiņainos darbus — dedzinātu, iznīcinātu, nošautu.

Latvijas čekisti ar iedzīvotāju aktīvu atbalstu un palīdzību notvēra šīs grupas un padarīja tās nekaitīgas.

Krusta ēna

Ksendzs Antons Juhņēvičs bez steigas soļoja pa plašo viesistabu, dungodams jautru melodiju. Tā viņš uzvedās vienmēr, kad saņēma priecīgas ziņas. Tiesa, kopš tā laika, kad Latvijā bija atkal atgriezies padomju vara, tas notika visai reti. Taču šodien... Juhņēvičs apstājās pie galda, vēlreiz atlocīja zīmīti, kuru turēja rokā.

«Labais tēvs!» bija teikts vēstulē. «Tu esi darījis lieliski, paceldams krustu kā atbildi trakojošajiem bezdievjiem.

Izlasījis šo vēstuli, tūlīt to iznīcini. Brīdinu, ka no «Vanagiem» varas iestādes saņēmušas naidīgas ziņas par Tevi. Uzzināts, ka Tu palīdzi partizāniem un noturi mežā dievkalpojumu viņiem. Neaizmirsti to!

Lai tas kungs Tevi svētī un sargā!

Springovičs, metropolīts

1944. gada 2. novembrī.»

Juhņēvičs salocīja zīmīti. Viņa seja pēkšņi sadrūma. Patiesību sakot, sevišķa iemesla priecāties nebija. Tiesa,

ne katrs saņem tādas vēstules. Taču metropolīts brīdina viņu par briesmām!

Ksendzs ātri saģērbās. Vanagu Romas katoļu baznīca atradās gandrīz blakus mācītāja mājai. Taču pašlaik Juhņēvičam likās, ka ceļam nebūs gala. Sirds strauji daudzījās, šķita, nupat tā izlēks no krūtīm.

Svētais tēvs nomierinājās tikai tad, kad baznīcas kalpotājs aizvēra aiz viņa masīvās, ar dzelzi apkaltās durvis. Dievnamā Juhņēvičs vienmēr jutās mierīgi. Tiesa, arī šeit reiz ieradās «zilie», taču ksendzs paspēja sagatavoties šim apciemojumam.

— Kā klājas mūsējiem? — viņš paklusu jautāja kalpotājam.

— Kas viņiem var kaitēt, — tas, viltīgi pasmaidīdams, atbildēja. — Dzīvo kā dieva azotē.

— Nezaimo dievu, — apsauca ksendzs.

«Mūsējie» — tie bija apbruņoti nacionālisti, kurus Juhņēvičs slēpa sava dievnama bēniņos. Vakaros viņi izgāja no slēptuves. Un tad sāka degt labības lauki un saimniecības ēkas, no bandītu lodēm gāja bojā cilvēki, kas bija nostājušies uz jaunās dzīves ceļa. Nacionālisti aplaupīja padomju un kooperatīvās iestādes un organizācijas, iznīcināja lauksaimniecības inventāru, terorizēja vietējos iedzīvotājus.

1945. gada 24. augustā Līvānu pagasta Birzānu ciemā «dieva kalpi» aizdedzināja pienotavu un drīz pēc tam arī Jersikas pagasta izpildu komitejas ēku. Tika nogalināta grupa padomju aktivistu. Pēc kāda laika viņi aplaupīja Barkavas sakaru nodaļu un Krustpils pagasta Zilānu ciema padomes ēkā nošāva piecus padomju darbiniekus.

Cekisti sāka meklēt šo bandu jau pirmajos pēckara mēnešos. Atmaskot viltīgās, smalki izdomātās Springoviča un viņa dienderu ļaundarības nebija viegli. Vietējie iedzīvotāji, kuri bija ticīgi katoļi, pat neiedrošinājās

iedomāties, ka viņi varētu nodot ksendzu. Un tomēr «svētais tēvs» tika atmaskots. Tad nu viņš sāka nožēlot, sist pie krūtīm, sak, velns bija apsēdis.

«Es, Antons Juhņēvičs,» viņš rakstīja aicinājumā ticīgajiem, «Romā katoļu baznīcas ksendzs Vanagu dievnamā, okupācijas laikā kopā ar savas draudzes locekļiem pārcietu visus trūkumus un likstas, kādas sagādāja vācu okupantu vara.

Kad varonīgā Sarkanā Armija atbrīvoja manu dārgo dzimteni un manu tautu no vācu iebrucējiem, un padomju vara sāka atjaunot karā izpostīto saimniecību, es, buržuāziski nacionālistiskās propagandas ietekmēts, noticēju meliem, ko nacionālisti izplatīja par padomju varu. Es nepiedalījos jaunās laimīgās dzīves celtniecībā savai tautai un 1945. gada janvārī pārgāju pagrīdē, sāku slēpties mežos, patvēros dažādās citās vietās kopā ar citiem nacionālistiski noskaņotiem elementiem, palīdzēju izveidot t. s. «Tēvzemes Latvijas aizstāvju apvienību» cīņai pret padomju varu, pēc tam kļuva par šīs organizācijas priekšsēdētāju.

Būdams «Apvienības» vadītājs, es organizēju tās izvirzītos uzdevumus. Šie uzdevumi bija — graut partijas un padomju valdības pasākumus. Es piekopu padomju varai un latviešu tautai naidīgu politiku, tā radīdams nevajadzīgu asinsizliešanu un sagādādams ciešanas savai tautai.

Tāds ir šis manas dzīves neilgais, kaunpilnais posms, kas nav garīdznieka cienīgs, vienalga, kādas ticības piekritējs viņš arī būtu.

Es aicinu visas personas, kas slēpjas un darbojas nelegāli, brīvprātīgi pieteikties Valsts drošības tautas komisariāta orgānos un nodot ieročus. Visiem jāsaprot, kā to esmu sapratis es, ka tālāka pretošanās ir veltīga, ka tā sagādā latviešu tautai vienīgi bēdas un ciešanas.

Es kā bijušais «Tēvzemes Latvijas aizstāvju apvienības» prezidija priekšsēdētājs pasludinu, ka šī organizācija tiek slēgta un likvidēta...»

Tātad «svēto» bandu mēs bijām sagrāvuši. Izjuka arī pati «apvienība». Bet tieši uz šo «Tēvzemes Latvijas aizstāvju apvienību» abvērs bija licis lielas cerības. Sakaru nodibināšanai ar Juhņēviču Latvijā tika iesūtīts pieredzējis spiegs Supe, kuram vajadzēja izmantot «apvienību» graujošai darbībai pret padomju varu.

Pēteris Supe? Vai viņa spiega segvārds nav «Cinītis»? Jā, tas ir tas pats Supe, kuru vācu izlūkdienests kādreiz no Kurzemes «katla» kopā ar spiegu «Vārpu» — Circeni nosūtīja pie latviešu nacionālistiem Padomju Armijas aizmugurē. Circeni, kā zināms, Supe norikvoja par Rusova organizācijas operatīvo vadītāju. Supem — «Cinītim» izdevās piesaistīt savā pusē ne vien Juhņēviču, bet arī citus kulta kalpus.

Vācu izlūkdienests lika lielas cerības uz katoļu garīdzniecību, sūtīdams savus spiegos no Kurzemes «katla» uz atbrīvoto Latvijas teritoriju. Izmantojot svētos tēvus, izlūkdienests centās iesaistīt pretpadomju darbībā ierindas ticīgos — katoļus. Vācu spiegam Supem palīdzēja Šķilbēnu (Abrenes apriņķī) katoļu baznīcas draudzes mācītājs Ludvigs Stagars. Jau 1941. gadā ksendzs nodibināja pagastā bruņotas bandas, kuras palīdzēja fašistiem. Savā laikā Stagars bija katoļu jaunatnes organizācijas biedrs, iestājās aizsargos. Garīdznieka amats viņam netraucēja kļūt par slepkavu.

Pēc tikšanās ar Supi, savu veco draugu, ksendzs pārīet pagrīdē. Jaunajā bandā Stagaram piešķir segvārdu «Pabērzs», viņu ieskaita par nacionālistiskās organizācijas «Latviešu nacionālā partizāņu apvienība» (LNPA) «prezidija» locekli.

No šīs bandas slepkavu rokas krita Viļānu meža iecirkņa mežsargs Antons Bratuškins, Žiguru ciema

iedzīvotāja Izabella Kalāne, mežsargi Jāzeps Štoks, Dementijs Prokofjevs un citi. Viņus nogalināja tāpēc, ka viņi ar sajūsmu sagaidīja padomju varas atgriešanos.

Mums izdevās atrast piezīmes, kuras bija rakstījis buržuāziskais nacionālists Stagara un Co «organizācijas» biedrs, kas bija piedalījies Madonas iznīcinātāju bataljona cīņā Jāņa Hugo Briedīša nogalināšanā.

«Pirms nāves soda izpildīšanas,» teikts piezīmēs, «Briedītis paziņoja: «Jā, es esmu par padomju varu! Tā padarīja mani par cilvēku, deva man zemi. Esmu pārliecināts, ka nacionālisti saņems bargu atmaksu!»»

Ar padomju patriotu palīdzību čekisti izdevās sagraut slepkavu bandas, kuras bija radījuši vācu izlūkdienesta aģenti, izdevās atklāt daudzus nodevēju noslēpumus.

* * *

Latvijas katoļu baznīcas virsotne, kas bija naidīgi noskaņota pret padomju varu, pēc kara zaudēja savu saimnieku — hitleriešu izlūkdienestu. Baznīcas kalpi ar metropolīta svētību sāka meklēt sakarus ar angļu un amerikāņu izlūkdienestiem. Viņi ilgi izraudzījās piemērotu cilvēku, lai nosūtītu to uz ārzemēm. Meklēja un, protams, arī atrada. Romas katoļu baznīcas Skaistkalnes draudzes gans Heinrihs Trops bija ar mieru izpildīt šo slepeno uzdevumu.

Sākās ilga un rūpīga emisāra sagatavošana. Tika pētīts, kā iespējams viņu nosūtīt uz ārzemēm, tika gatavoti materiāli, kas varētu interesēt aizjūras izlūkdienestus.

Pēc metropolīta norādījuma ar Tropa ekipēšanu nodarbojās Rīgas Romas katoļu kūrijas kanclers Valeriāns

Zondaks. Šai slepenajai misijai metropolīts asignēja lielu naudas summu.

Par emisāra gatavošanu kļuva zināms Latvijas PSR valsts drošības dienesta orgāniem. Mēs uzmanīgi sekojām tam, kā tiek sagatavots Heinrihs Trops, un darījām to, protams, vislielākajā slepenībā. Mūs ļoti interesēja, uz kurieni dosies Springoviča emisārs, kādus spēkus Latvijas katoļu baznīca nodomājusi turpmāk izmantot saviem ļaunprātīgajiem nodomiem.

Garīdznieku lieliski sagatavoto operāciju mēs nolēmām izmantot saviem pretizlūkošanas mērķiem: nosūtīt kopā ar Tropu uz ārzemēm «ceļabiedru», bezbailīgu un pieredzējušu čekistu ar stingru raksturu.

Uzticami cilvēki centās pārliecināt Springoviču, ka uz Zviedriju jābrauc nevis Tropam vienam, bet gan kopā ar palīgu. Beidzot Zondaks saņēma metropolīta svētību gatavot Tropam ceļabiedru. Viņam pat ieteica, ka nebūtu slikti sūtīt Antonu Berni.

— Berni? — pārjautāja Zondaks. — Neesmu dzirdējis...

Tik tiešām — kur gan lai viņš būtu dzirdējis šo uzvārdu! Antons Bernis taču bija Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts drošības komitejas darbinieks.

Kopš kāda laika Bernis bija kļuvis par svētā Jēkaba baznīcas pastāvīgu apmeklētāju. Šajā baznīcā mācītājs bija Zondaks.

Bernis kārtīgi apmeklēja visus dievkalpojumus, satikās ar ticīgajiem un centās atrast ar viņiem kopēju valodu. Viss ritēja lieliski. Pēkšņi atgadījās kaut kas negaidīts: Trops smagi saslima. Šķita, sabruks iecerētā operācija, kas bija sagatavota ar tik milzīgām pūlēm.

Taču mēs velti bažījāmies. Viss beidzās pat labāk, nekā mēs cerējām. Ieguldījuši tādu milzīgu darbu un iztērējuši pamatīgu summu naudas, baznīckungi nedo-

māja tagad atteikties no slepenās misijas. Viņi nolēma sūtīt uz ārzemēm Antonu Berni vienu pašu.

Ksendza pavadībā Antons izbrauca uz kādu zvejnieku ciematu Kurzemē. Bez sevišķām pūlēm dieva kalpam izdevās sarunāt ar katoļticīgu zvejnieku, ka tas slepeni nogādās uz Zviedriju «paša dieva tā kunga» pārstāvja Latvijā — metropolīta Springoviča sūtni. Protams, zvejnieks saņēma arī banknošu paciņu.

Dažas dienas pirms izbraukšanas Antonu Berni pieņēma metropolīts. Viņš lika emisāram ārzemēs nodibināt sakarus ar Jāzepu Rancānu¹.

— Mans dēls, — svinīgi iesāka Springovičs, izvadot ceļā Antonu, — nododam tavās rokās mūsu daudz cietušās Latvijas likteni. Lūk, šajā vēstulē manam draugam prezidentam Rancānam ir pateikts viss. Vēstule tev atvērs daudzas durvis...

Un viņš pārmeta Bernim krustu.

Antons pateicās metropolītam par lielo uzticību, noskūpstīja viņam roku. Viņi šķīrās pilni cerību uz panākumiem... katrs uz saviem.

...1950. gada 6. oktobrī Bernis laimīgi izkāpa no zvejnieku motorlaivas Zviedrijas krastā. Policija neka vējoties arestēja negaidīto ciemiņu.

Palīdzēja saprāts, pašsavaldīšanās un aukstasinība. Pēc pusotra mēneša Bernis panāca, ka viņu atbrīvo. Latviešu emigrācijas barveži, kuriem Antons pavēstīja par savu slepeno misiju, palīdzēja viņam nokļūt Vācijas Federatīvajā Republikā, bet no turienes Anglijā. Te viņu tūlīt nogādāja buržuāziskās Latvijas bijušās sūtniecības ēkā. Šeit Antonu ilgi iztaujāja, pārbaudīja katru viņa teikto vārdu.

¹ 1947. gada maijā buržuāziskie nacionālisti emigrācijā iecēla Rancānu, katoļu baznīcas bīskapu... par Latvijas prezidentu un saeima priekšsēdētāju.

1951. gada martā viņam beidzot izdevās satikties ar katoļu baznīcas pārstāvi. Bijušais Latvijas «sūtnis» Londonā Zariņš stādīja priekšā Springoviča emisāru kardinālam Godfrejam. Kā pārliecinoša parole noderēja metropolīta rekomendācijas vēstule, kuru Antons bija atvedis līdzī no Rīgas.

Starp «sūtņiem», «priekšsēdētājiem» un garīdzniecības pārstāvjiem Londonā Bernis kļuva savējais. Viņu aicināja uz dažādiem «kongresiem» un «sanāksmēm», mācīja, kā viņam izturēties «boļševiku okupētās Latvijas» apstākļos. Viņam uzdeva vairākus uzdevumus, kas būs jāpilda nākotnē, noteica konspiratīvas satikšanās vietas.

Ar ātru vācu trofeju kuteri angļu izlūkdienests nogādāja Berni līdz Latvijas krastam.

Ziņām, kuras čekisti ieguva ārzemēs, bija milzīga nozīme. Tās palīdzēja paralizēt reakcionārās garīdzniecības noziedzīgo darbību, sagraut viņu radītās «savienības» un «apvienības».

Pērkamās dvēseles

«Jagdverband» tulkojumā no vācu valodas nozīmē «Mednieku savienība». Šo «savienību» hitlerieši radīja kara pēdējās dienās. Patiesībā «medniekiem» nebija nekāda sakara ar medībām. Tie bija visīstākie spiegi un diversanti, kurus fīrers atstāja padomju karaspēka aizmugurē.

Nojaušot ātru galu, fašisti sāka drudžaini meklēt iespējas, kā papildināt savu agentūru, reorganizēja izlūkdienestu. Abvērs vairs netika pakļauts ģenerālštābam. Tas pāriet Himlera vadītā impērijas drošības resora SD ārzemju dienesta sastāvā. Šis resors pūlas izmainīt taktiku, plaši izmantot saviem nelietīgajiem

mērķiem jebkurus nodevējus, kurus gaidīja taisnīga atmaksa par asiņainajām laundarībām kara gados. Tad arī tika dibināta «Waffen-SS Jagdverband Ostland».

Jauno izlūkošanas orgānu vadīja labi pazīstamais fašistiskā reiha oberspiegs Oto Skorцени¹. «Savienības» Baltijas filiāli «Baltikum» vadīja hitleriskā izlūkdienesta kadru aģents majors Manfreds Pehavs, bet par Latvijas štāba priekšnieku 1944. gadā tika iecelts bijušais buržuāziskās Latvijas kara ministra adjutants pulkvežleitnants Emils Grapmanis — tas pats Grapmanis, kas jau pirms kara bija fašistiskā reiha aģents.

Visai bailīgs bija šis štāba priekšnieks, Latvijā viņš pat degunu nerādīja. Viņš dzīvoja Vācijā un savus rīkojumus nodeva ar operatīvā štāba vadītāja Borisa Jankava starpniecību.

Daži vārdi par Jankavu. Pirmajās kara dienās viņš bija vācu izlūkdienesta radists. Piedalījās daudzās pret mierīgiem iedzīvotājiem vērstās soda ekspedīcijās Ļeņingradas un Pleskavas apgabalos. Viņa uzcītība tika ievērota: Jankavs saņēma II pakāpes dzelzs krustu un viņu no feldfēbeļa paaugstināja par leitnantu. 1943. gadā viņš beidza īpašus virsnieku sagatavošanas kursus Holandē.

1944. gada jūlijā Jankavu steidzīgi izsauca Oto Skorцени. Ne katram parādīja tādu godu. «Cilvēks ar rētām sejā» lika priekšā Jankavam noformēt operatīvo štābu, kas sagatavotu jaunas spiegu un diversantu grupas Latvijā. «Medniekiem» tika ieteikts arī nodarboties ar

¹ Oto Skorцени — «cilvēks ar rētām sejā» bija SS slepenā dienesta kara nodaļas priekšnieks, kopš 1943. gada — speciālais Hitlera aģents. 1948. gadā Skorцени noslēpumainos apstākļos nozuda no Rietumvācijas, tādējādi izbēgdams no soda par savām laundarībām. Pašlaik viņš pārzina fašistisko slepkavu un diversantu pagrīdes armiju, kas darbojas vairāku kontinentu valstīs.

pretpadomju propagandu, traucēt partijas un padomju iestāžu normālu darbu.

Kurzemes «katlā» salasījās ne mazums izbēgušo policistu, aizsargu, pērkonkrustiešu un citu «jaunās kārtības» atbalstītāju. Daudzi no viņiem kļuva «mednieki» — «SS Jagdverband Ostland» biedri. «Latviešu SD kartotēkas» bijušais priekšnieka vietnieks Teodors Jansons pārņēma informācijas nodaļas vadību. Vadīt propagandas nodaļu uzņēmās pērkonkrustietis Harijs Maldonis. Pretizlūkošanas nodaļu uzticēja Fricim. Radistu sagatavošanu vadīja vācu aģents Aleksandrs Akmentiņš.

Daļa no nokomplektētajām «mednieku» grupām tika nodota vācu armijas rīcībā, viņus sūtīja soda ekspedīcijās pret padomju patriotiem un partizāniem. Šīs grupas Kurzemē bija pazīstamas ar nosaukumu «Mežakaķi».

«SS Jagdverband Ostland» biedri tika speciāli apmācīti un sagatavoti. Viņiem izsniedza beztrokšņa ieročus, raķešu pistoles, speciālas granātas, naudu un topogrāfiskās kartes. Katrā grupā, kuru nogādāja Sarkanās Armijas aizmugurē, bija radists, kurš uzturēja sakarus ar «SS Jagdverband» štābu.

Pēc hitleriskās Vācijas kapitulācijas kopā ar «medniekiem» aizgāja mežos, paslēpās dziļā pagrīdē daļa latviešu SS leģiona virsnieku. Viņi ļoti labprāt iestājās jebkurā pretpadomju «savienībā», «organizācijā» vai «apvienībā». Cīņā pret tautas varu viņi cerēja uz palīdzību, kādu viņiem pēc pašu domām un aprēķiniem vajadzēja sniegt ASV un Anglijai. Nodevēji bija gatavi pārdot savas dvēseles vienai alga kam, lai tikai izbēgtu no karātavām.

Asīņainas pēdas mūsu zemē atstājuši šie «mednieki» un viņu rokaspuiši. Ar sevišķu negantumu plosījās Arvīds Freimanis, kuru esesieši bija iemācījuši nogalināt,

spīdzināt un laupīt. Būdamš par vecāko policistu Šal-
dus pilsētā, Freimanis divas reizes piedalījās savu
tautiešu nošaušanā. No slepkavas rokas gāja bojā 400
cilvēku — sievietes, sirmgalvji un bērni. Freimanis ne-
žēloja pat savus skolasbiedrus Ēti, Dukuru un citus, kuri
bija atteikušies kalpot fašistiem.

1942. un 1943. gadā policijas bataljons, kurā dienēja
Freimanis, piedalījās vairākās soda operācijās, kas tika
rīkotas pret padomju patriotiem Baltkrievijā un Uk-
rainā.

Vācija kapitulēja. Taču Freimanis ilgi bez darba ne-
palika. Dažas dienas pēc kara viņš savāca nožēlojamu
saujiņu sev līdzīgu rīklurāvēju un atsāka veco darbu.

Kuldīgas apriņķa Raņķu pagastā notika lauksaimnie-
cības kooperācijas priekšsēdētāja Friča Freidenfelda
mātes bēres. Kapsētā bija sapulcējies daudz cilvēku.
Seit bija arī pagasta izpildu komitejas priekšsēdētājs
Roberts Vāne, partorgs Jānis Baumanis, iecirkņa mili-
cijas pilnvarotais Juris Grīnbergs un citi. Freimaņa
bandīti šajā dienā nogalināja septiņus cilvēkus, četrus
ievainoja. Pēc kāda laika Freimaņa banda sagrāva pasta
nodaļu un skolu Jaunmuižā, iznīcināja skolas inven-
tāru. Šie rīklurāvēji mežā nošāva Lutriņu pagasta iz-
pildu komitejas deputātu Viktoru Babrišu, Ošu ciema
padomes deputātu Frici Zaldātu un viņa dēlu — komjau-
natnes organizācijas sekretāru Leonu Robertu Miglānu.

Daudzus teroristiskus aktus ir organizējis buržuāzis-
kais nacionālists Oļģerts Kārkliņš — SS karaspēka lat-
viešu leģiona leitnants. Viņa banda reiz iebruka Kuldī-
gas apriņķa «Mūrnieku» mājās, kur dzīvoja padomju
partizāna Jāņa Abersona ģimene un iecirkņa milicijas
pilnvarotais Ādams Tīrums. Viņi nogalināja Jāni Aber-
sonu un viņa dēlu, zvēriski piekāva 60 gadus veco Grietu
Abersoni un milicijas pilnvarotā Tīruma sievu. Dažas
dienas vēlāk bandīti aizveda uz mežu Tīrumu un viņa

sievu Annu. Annu nošāva vīra acu priekšā. Ādamu slepkavas ilgi spīdzināja, bet pēc tam ar rokas zāģīti nozāģēja viņam galvu. Šajā mežonīgajā slepkavošanā piedalījās Boriss Jankavs, kuru Oto Skorцени bija iecēlis par «SS Jagdverband Ostland» operatīvā štāba priekšnieku Latvijā.

Un cik daudz atraitņu asaru lija un cik daudz bāreņu palika vietās, kur plosījās «Šerifa» banda! Ar šādu iesauku slapstījās lielas Kābiles bandas barvedis Ēvalds Pakulis.

Buržuāziskajā Latvijā Pakulis bija nacionālistiskās jaunatnes organizācijas «Latvijas vanagi» biedrs, komandēja aizsargu vadu. Pāris dienas pirms kara Pakulis pārgāja pagrīdē, iesaistījās buržuāzisko nacionālistu bandā. Viņš akurāti kalpoja fašistiem SS leģionā, piedalījās kaujās pret Padomju Armiju, par ko izpelnījās dzelzs krustu.

Tāpat kā citi bandīti, arī Pakulis lika lielas cerības uz to, ka karš starp PSRS un tās nesenajiem sabiedrotajiem — ASV un Angliju ir neizbēgams. Viņš un viņa aizbildināmie visādi pūlējās nodibināt sakarus ar latviešu emigrācijas darboņiem, lai ar viņu starpniecību izprasītu Anglijas un Amerikas Savienoto Valstu palīdzību un atbalstu cīņā pret padomju varu.

«Šerifam» bija vairāki līdzdalībnieki apkārtējās lauku mājās. Tāpēc viņam bieži izdevās nozust no apdraudētajām vietām.

Uz naža asmens

Jankavs triumfēja. Uzsizdams Pakulim uz pleca, viņš atkal un atkal atkārtoja: — Mēs nepazudisim, Šerif! Mūsu draugi sarosījušies!

Jankavs sāka stāstīt par to, ka Ventspils apkaimē no mesta grupa angļu un zviedru aģentu.

Sī ziņa ļoti iepriecināja Pakuli.

— Zini, Boris, — viņš atdzīvojās, — par to vajag paziņot visai Kurzemei! Citādi mūsējie ir pavisam saskābuši.

— Protams, — viņu atbalstīja Sebris, tuvākais Šerifa līdzgaitnieks, kas arī piedalījās sarunā. — Angļi droši vien mūs meklēs.

— Vai viņi meklēs vai nemeklēs, — viņu pārtrauca Jankavs, — to ir grūti pateikt, bet mums viņi ir jāmeklē...

— Pareizi, — piekrita Pakulis. — Bet kā to izdarīt?

— Domāju, ka vajag sūtīt uz Rīgu savu cilvēku.

— Kāpēc uz Rīgu? Vispirms «pataustīsim» Ventspili. Par laimi, tur ir savs cilvēks. Inženiera Kalniņa kundze... Milda. Vai tiešām tu viņu nepazīsti?

— Var arī uz Ventspili, — piekrita Jankavs.

Tā arī vienojās.

1945. gada oktobrī Baltijas jūras Kurzemes piekrastē tika nomesta grupa spiegu, kurus iesūtīja angļu un zviedru izlūkdienesti. Grupas priekšgalā bija viens no LCP¹ vadītājiem Zviedrijā — Arnītis.

Mēs saņēmām ciet negaidītos ciemiņus, ieguvām no viņiem ļoti svarīgas ziņas, un tad arī mums radās pārdoms plāns, kā iekļūt pašā nacionālistiskās pagrīdes midzenī Kurzēmē. Mums vajadzēja noskaidrot šīs pagrīdes īstos spēkus un bandu izvietojumu, lai ķertos pie izšķirošiem pasākumiem viņu likvidēšanā.

Pretpadomju pagrīdes barveži savukārt meklēja sakarus ar angļu spiegiem. Mēs tad arī nolēmām viņiem «palīdzēt» nodibināt šos sakarus...

¹ LCP — «Latviešu centrālā padome», nacionālistiska kontrrevolucionāra organizācija.

Apstākļi sakarā ar Arnīša grupas ierašanos bija ļoti piemēroti šādai operācijai. Dabiski, radās jautājums: ko sūtīt šajā čūsku midzenī? Mēs zinājām, ka bandīti nežēlo tos, kurus tur aizdomās par «nodevību», t. i., cilvēkus, kuri palīdz padomju varai.

Vajadzēja riskēt, taču riskēt ar apdomu, rūpīgi apsvērt situāciju, paredzēt, kādas grūtības un sarežģījumi var gadīties šajā operācijā. Protams, ne jau visu var paredzēt tādā grūtā pasākumā. Taču bandītu paradumus un izturēšanos mēs bijām pietiekami izstudējuši. Tātad galvenās grūtības paredzēt iespējams. Var atrast arī iespējas, kā tās pārvarēt.

Mēs zinājām, ka Ventspilī ir tāds dzīvoklis, kur notiek Kurzemes nacionālistiskās pagrīdes pārstāvju konspiratīvās tikšanās. Dzīvokļa saimniece bija inženiera sieva Milda Kalniņa, sieviete, par kuru Jankavam bija stāstījis Pakulis. Pa gariem aplinkus ceļiem mēs atradām iespēju, kā Kalniņas dzīvoklī varēja iekļūt pieredzējušais čekists Ferdinands.

Jaunais, slaidais cilvēks, kuru Kalniņa redzēja pirmoreiz, nosauca pāroli. Ciemiņš Mildai patika. Viņš runāja mierīgi, atturīgi. Ar skumju pieskaņu stāstīja par dzimto Rīgu, kur viņam bija daudz draugu un paziņu, taču nebija laimes. Pēdējā laikā, kad Ferdinands atklāti sāka izrādīt savu neapmierinātību ar padomēm, daudzi draugi bija sākuši no viņa vairīties.

Milda Kalniņa, patērzējusi ar jauno cilvēku, iedeva viņam vēstuli, kas bija adresēta Kalniņas labam paziņam Alfrēdam Ostniekam.

«Dārgais Alfrēd,» tajā bija rakstīts, «cilvēkam, kas nodos šo vēstuli, draud briesmas: vistuvākajā laikā viņu var arestēt. Viņš ir mūsējais, īsts cīnītājs par brīvu

Latviju. Viņam var uzticēties. Ferdinands meklē, kur paslēpties. Viņš ir gatavs iet ar mums vienu ceļu. Palīdzi viņam.»

Vēlu vakarā Ferdinands iebrauca Aizputes apriņķī un sameklēja «Kalnasilu» mājas, kur dzīvoja Ostnieks.

No Mildas Ferdinands bija uzzinājis, ka Ostnieks, kuram bija segvārds «Kauls», ir «pilnīgi uzticams» cilvēks. Pie vāciešiem viņš bija dienējis SD soda komandā, kuru vadīja pazīstamais slepkava majors Arājs. Arāja komanda sevišķi izcēlās ar savām zvēribām. Šai komandai uzdeva padomju cilvēku masveida apšaušanas ne vien Latvijā, bet arī Minskā un Baranovičos, Porphovā un daudzās citās vietās. Vēlāk Ostnieks pārgāja uz SS leģionu, bet pēc tam vadīja vienu no «SS Jagdverband Ostland» diversiju grupām...

«Kalnasilu» saimnieks sagaidīja Ferdinandu piesardzīgi. No tiešas sarunas viņš izvairījās. Centās vairāk izjautāt nekā stāstīt. Ferdinands mierīgi atbildēja uz jautājumiem. Pastāstīja, ka boļševiki lieguši viņam iespēju strādāt radošu darbu un ka padomes viņam vispār neesot pa prātam...

Skīrās kā draugi. Norunāja jaunu tikšanos. Šī tikšanās patiešām notika pēc dažām dienām tajos pašos «Kalnasilos». Soreiz Ferdinands noteiktāk palūdza Ostniekam atbalstu.

— Neuzticaties, — satriekts ieteicās. — Tādā gadījumā brauksim uz Rīgu. Iepazīstināšu ar saviem draugiem. Viņi galvos par mani.

Ostniekam ļoti gribējās aizbraukt uz Rīgu. Tur dzīvoja viņa sieva un māsa — filharmonijas māksliniece, kā arī citi tuvi radnieki. Patiešām — kādēļ gan nē, apciemojot viņus?

1946. gada augustā Ostnieks un Ferdinands ieradās

Rīgā. Viņus pavadīja Krišs Tomsons — «SS Jagdverband Ostland» loceklis. Ostnieks bija baidījies braukt uz Rīgu bez sava uzticamā adjutanta.

Galvaspilsētā viņi pavadīja piecas dienas. Ferdinands iepazīstināja Ostnieku un Tomsonu ar čekistu, kuru stādīja priekšā kā «... angļu izlūkdienestam tuvu stāvošu cilvēku».

... Kādā no lielajiem namiem Stabu¹ ielā mēs bijām speciāli iekārtojuši dzīvokli. Ferdinands nospieda zvana pogu. Ilgi neviens neatvēra. Beidzot bija sadzirdami soļi. Durvīs parādījās neliela auguma plikgalvis ar platu, sārtu seju.

— Mēs pie šefa, — nevērīgi izmeta Ferdinands un pārkāpa sliekšni.

Ostnieks nedroši sekoja viņam.

— Vai pieteikt? — klusu jautāja plikgalvis.

— Es to izdarišu ne sliktāk par jums, — pādroši sacīja Ferdinands, likdams saprast, ka viņš ar saimnieku ir tuvu pazīstami.

Ferdinands ieveda savu ceļabiedru plašā, saules pielietā viesistabā. Uz spožā parketa un pulētajām mēbelēm lēkāja saules zaķiši. Sen Ostniekam nebija gadījies būt tik greznā dzīvoklī.

— Uzgaidiet, lūdzu, — laipni sacīja Ferdinands un nozuda aiz lielajām ar kokgriezumiem greznotajām durvīm.

Ostnieks ērti atlaidās mīkstajā krēslā. Uz blakus esošā galdiņa bija kaut kādas grāmatiņas un žurnāli ar spilgtiem vākiem. Viņš paņēma vienu, otru, pašķirstīja, paskatījās fotogrāfijas, zīmējumus. Izlasīt viņš diemžēl nevarēja: grāmatiņas bija angļu valodā.

Pagāja kādas desmit minūtes. Satraukums, kas bija pārņēmis Ostnieku, ienākot svešajā dzīvoklī, norima.

¹ Tagad Frīdriha Engelsa.

Nedzirdami atvērās kokgriezumiem greznotās durvis. Ferdinands svinīgi aicināja:

— Šefs jūs gaida, Ostnieka kungs!

Plašā kabineta saimnieks piecēlās un panāca pretī Ostniekam, pastiepis sveicienam savu lielo roku. Gara auguma, plecīgs, melnā, teicami pašūtā uzvalkā — šefs šķita Ostniekam gluži simpātisks puisis.

— Man prieks jūs redzēt, Ostnieka kungs, — laipni uzsmaidīja šefs. — Sauciet mani par Bilu. Tā būs ērtāk.

— Labi, Bila kungs, — atbildēja Ostnieks.

— Tādā gadījumā okey! Sēdieties!

Ostnieks apsēdās. Ferdinands, kuram šobrīd neviens nepievērsa uzmanību, paklanījās šefam un klusēdams izgāja no kabineta.

— Es gribētu, Ostnieka kungs, lai jūs sīkāk pastāstāt par patriotiem, kuri paslēpušies mežos. Vai jums ir daudz ieroču? Vai jums ir kaut kas nepieciešams? Kāds ir iedzīvotāju noskaņojums?

Ostnieks nesteigdamies sāka stāstīt. Viņš runāja ilgi, nosauca mežus, kuros slēpjas cilvēki, uz kuriem var paļauties. Pie tam «savu cilvēku» skaitu viņš palielināja apmēram piecas reizes — lai būtu iespaidīgāk.

— Mums ir vesela armija, — turpināja Ostnieks. — Žēl, protams, ka tai trūkst vienotas vadības.

— Bet kuru cilvēku jūs ieteiktu armijas augstākā vadītāja postenim? — jautāja Bils.

Ostnieks brīdi pārdomāja.

— Laikam gan, — tad viņš ierunājās, — Veidi. Vai arī... majoru Lapiņu. Nē... tomēr labāk Veidi.

— Pastāstiet man, lūdzu, visu, ko jūs zināt par Veidi.

— Jānis Veide, — iesāka Ostnieks, — no 1931. gada kalpojis policijā. Vācieši viņu iecēla par Rīgas apriņķa policijas priekšnieku. Pulkvedis. Sevišķi izcēlies ebreju un komunistu apšaušanas laikā.

Veide mēģināja nokļūt Zviedrijā, taču kuģi, uz kura

viņš atradās, aizardēja krievi. Pašlaik viņš kaut kur slēpjas. Taču viņu var sameklēt. Šķiet, viņš ir Liepājā...

— Lieliski! Noteikti paziņošu to, kur pienākas. Bet tagad pastāstiet, Ostnieka kungs, kas patriotiem ir nepieciešams.

— Mums trūkst ieroču un munīcijas. Nav dokumentu. Tas sarežģī stāvokli. No meža neiziesi. Palīdziet, Bila kungs, bet mēs parādā nepaliksim...

— Very nice! Patīkami dzirdēt! — mundri sacīja Bills. — Tikai saprotiet mani pareizi: ne visus jautājumus es varu izšķirt pats. Arī man ir šefs. Viņš, bez šaubām, par visu uzzinās. Esmu pārliecināts, ka palīdzēs. Taču tam ir nepieciešams laiks.

— Pateicos jums, Bila kungs.

— Drīzumā Ferdinandš paziņos jums par paredzētajiem pasākumiem, — turpināja Bills, — taču ņemiet vērā: jābūt ārkārtīgi uzmanīgiem. Iekrišana var radīt nopietnus diplomātiskos sarežģījumus...

Ostnieks pavadīja pie Bila apmēram divas stundas. No šefa kabineta viņš iznāca lieliskā noskaņojumā. Viesistabā viņu gaidīja Ferdinandš. Kopā viņi aizbrauca uz «Astoriju».

Restorānā cilvēku bija maz. Ostnieks sīki atstāstīja Ferdinandam savu sarunu ar Bila kungu.

— Lūdzu tevi, Ferdinand, — viņš noslēgumā sacīja, — brauc man līdzi. Savāksim visus mūsējos, pastāstīsim par tikšanos Rīgā. Tā vajag. Citādi, kas zina, vēl nenoticēs...

— Mani taču viņi nepazīst, — izbrīnījies atbildēja Ferdinandš. — Vēl ņems un nobeigs. Lodei pakal uz mežu nav vērts braukt.

— Ko nu, ko nu, izlīdzēsi man un pats pārliecināsies, ka mūsu stāvoklis ir uz goda. Pēc tam iepriecināsi šefu.

— Ļauj padomāt līdz rītam.

Nokārtojuši visu Rīgā, Ferdinands, Ostnieks un Tomsons posās ceļā.

Kad vilcienā Ferdinands atvēra savu čemodānu, Ostnieks tajā ieraudzīja fotoaparātu.

— Kāpēc šī mantiņa? — viņš jautāja, rādīdams uz «FED-a» ādas futrāli.

— Noderēs. Šefs grib ne tikai dzirdēt, bet arī redzēt.

— Saprotams, saprotams, — neapmierināti nomurmināja Ostnieks.

Raņķu pagastā viņi nokļuva ap pusdienlaiku. Ostnieks atstāja savu ceļabiedru meža malā, kur stāvēja vecs, šķībi sagāzies šķūnis ar cauru jumtu. Pats viņš iegriezās dziļāk mežā. Pēc četrdesmit piecdesmit minūtēm viņš atgriezās kopā ar neliela, drukna auguma vīrieti. Viņa apaļā seja ar rūsganajām ūsām Ferdinandam šķita pazīstama. Taču viņš nekādi to neizrādīja.

Klusējot sasveicinājās.

— «Atamans»¹, — cienīgi stādījās priekšā pienācējs

«Atamans» neuzticīgi, ar slēptu nepatiku aplūkoja Ferdinandu. Pēkšņi viņš ar ierastu kustību izrāva parabellumu un pacēla pistoles stobru pret Ferdinandu seju. Viņa mazās, caururbjošās acis pieplūda ar asinīm.

— No čekas? — «Atamans» ļauni glūnēja. — Atbildi «Atamans» satraukti elpoja.

Ferdinands pastūma nost pistoles stobru un atklāt atteica:

— Ne tāpēc esmu atbraucis, draudziņ! Lai apvestu ap stūri — arī to vajag prast...

— Liecies mierā, Jāni, — samierinoši ierunājās Ost

¹ Ar šādu segvārdu slēpās Jānis Kārklīšs, bijušais Raņķu pagasta vecākais un «SS Jagdverband Ostland» pagasta organizācijas vadītājs.

nieks, — es taču tev par viņu stāstīju. Ferdinands ir mūsu cilvēks.

— Mūsu, mūsu, — nikni atkārtoja «Atamans». — Vai tev vēl nepietiek ar to meitieti no Višļumuižas vai arī ar Tomasu.

«Atamans» ne bez ironijas pieminēja šos divus cilvēkus, kuri bija turēti aizdomās par nodevību. Abus bandīti bija nogalinājuši.

— Labi, — caur zobiem novilkta «Atamans», ieogrūdams parabellumu makstī. — Ejam uz mājām. Tur aprunāsimies.

Trijatā pienāca pie ēkām, kas melnēja meža malā. No dzīvojamās mājas skursteņa taisni gaisā stiepās tieva dūmu strūkliņa. Diena bija bez vēja.

Soļojot pa slapjo pļavu, Ferdinands mēģināja «Atamanu» sasmīdināt, stāstīja jocīgas anekdotes un dažādus jautrus atgadījumus no boļševistiskās Rīgas dzīves. To visu viņš darīja ar nesatricināmu mieru, it kā viņi ar «Atamanu» būtu seni draugi.

Iedzēris paštecināto, «Atamans» kļuva runīgāks un Ferdinandam vairs nelikās tik noslēgts un ļauns.

Ostnieks, Ferdinands un Tomsons nakti pavadīja meža malā. Neliela auguma sieviete, acīm redzot, «Atamana» sieva, rosījās ap plīti, cenzdamās iztapt ciemiņiem.

Nākamās dienas rītā «Atamans» aizveda Ostnieku un viņa ceļabiedrus līdz bunkuriem mežā, kur slēpās Pakuļa bandīti.

Pakulis laipni sagaidīja ciemiņus. Viņš nesāka neko sīkāk izjautāt. Viņam pietika ar to, ka svešie bija atnākuši «Atamana» pavadībā. Bet Kārkliņu — «Atamanu» «Serifs» pazina labi.

— Zināt, draugi, — Pakulis uzrunāja klātesošos, — šodien pie Usmas ezera sanāksme. Sapulcēsies

pārstāvji no visas Kurzemes. Tur paklausīsimies, ko teiks ciemiņš.

«Serifs» pavēlēja vairākiem bruņotiem vīriem pavadīt «Atamanu» un Ferdinandu līdz ezeram.

Sanāksme notika «aiz slēgtām durvīm». Ārzemju izlūkdienesta pārstāvi Ferdinandu, kuram bija segvārds «Baltais klakts»¹, tajā neielaida. Konvojnieki aizveda viņu meža dziļumā un tur noturēja apmēram sešas stundas, kamēr beidzās sanāksme.

Kad grupu vadītāji sāka izklīst, Pakulis atcerējās Ferdinandu.

— Nesteidzieties, kungi! Es gribu jūs iepazīstināt ar ciemiņu no Rīgas. Lūzdu mīlēt un cienīt — «Baltais klakts».

Sanāksmes dalībnieki no visām pusēm ielenca Ferdinandu. Viņš siki pastāstīja par tikšanos ar ārzemju izlūkdienesta pārstāvi, par to, kādu palīdzību apsolījuši sniegt angļi, par nacionālistiskās pagrīdes paplašināšanas perspektīvām.

Ferdinandu klausījās ar lielu uzmanību un neslēptu prieku. Viņa pārliciecināšā, lieliski argumentētā runa galīgi izklīdēja «Atamana» šaubas.

— Šefam ir tikai viena vēlēšanās, — dedzīgi nobeidza Ferdinands. — Pārtrauciet, kungi, nogalināt boļševikus. Kaut uz laiku. Nav vēlama pašlaik arī aplaupīšana un uzbrukumi padomju iestādēm.

Šis paziņojums daudzus padarīja uzmanīgus. Kāds novilka «hm».

— Jūs, protams, jautāsi: «Kādēļ?» — turpināja Ferdinands. — Jautājums vietā. Uz to mans šefs atbild tā: slepkavībām seko krasi pretpasākumi no «zilo» puses, patrioti nes lielus upurus. Bet mums, saka šefs

¹ Tos, kas Kurzemes pagrīdē bija bez dokumentiem, sauca — «Klakts». Tos, kam bija dokumenti, sauca — «Baltais klakts».

vajadzīgi cīnītāji priekšā stāvošajām kaujām. Mums vajag saglabāt kadrus — brīvās Latvijas zelta fondu. Tāpēc tiek ieteikts nekavējoties pārtraukt teror!

— Kā tad tā? — ieteicās Dižgalvis un piecēlās. — Mēs nedomājam tupēt tikai mežā. Stobri ierūsēs...

Daudzus bandītus pārsteidza Dižgalvja kareivīgais noskaņojums. Mežā viņu uzskatīja par nacionālistiskās pagrīdes galveno «teorētiķi» un bija pat iesaukuši par «Prokuroru». Viņš reti piedalījās uzbrukumos un slepkavībās. Un te uzreiz...

— Nav saprotams, — nerimās Dižgalvis, — kāpēc gan angļiem pēkšņi kļuvis žēl «zilo». Uzskatu, ka no nogalināšanas mums nav jāatsakās. Kamēr ir komunisti un komjaunieši, kamēr pastāv padomes, mums miera nebūs.

— Prokuror, — iekaisis viņu pārtrauca Tomsons, — tu, es skatos, gribi raust ogles ar citu rokām. Pats diezin vai esi kādu čekistu nolaidis no kājas!

Strīds iekarsa. Sacēlās īsts burkšķis. Pakulis un Ferdinands centās apklusināt iekarsušos «brāļus», taču tas viņiem izdevās tikai ar pūlēm.

— Sefs brīdināja, — no jauna iesāka Ferdinands, pūlēdamies pārkliegt «brāļus», — ka domas var dalīties. Mans uzdevums ir darīt jums zināmu saimnieku un pie tā paša — Latvijas pagrīdes centra vēlēšanos. Jūsu lieta — uzklausīt vai ne.

— Es domāju, — iejaucās Pakulis, — ka vajag ierosināt, lai grupu vadītāji rikojas pēc saviem ieskatiem. Taču centra priekšlikumu der paturēt prātā.

Visi piekrita «Šerifa» ierosinājumam.

— Vienu mirkli, — ierunājās Ostnieks, — mūsu draugs ir paņēmis līdzi fotoaparātu. Mums vajadzētu nofotografēties. Lai centrā redz, ka mēs šeit neniekojamies... — un patētiski nobeidza: — Vēsture vēl teiks savu vārdu!

- Labi, fotografē!
— Pirms likšanās zārkā vienmēr der uzņemties!
— Klusēt! — no jauna uzkliedza Pakulis. — Pavisam
dulni palikuši.

Bandīti sasēdās pie lielas priedes un aplusa. Ferdinands nesteigdamies izvilka no maza koferīša «FED» un sāka fotografēt.

Liktenīgais skaitlis

Ferdinands pavadīja mežos vairākas dienas. Viņu visur laipni sagaidīja, izjautāja par Rīgu, kurā daudzi no «brāļiem» sen nebija bijuši.

Viņi pārgāja no meža uz mežu, no viena bunkura uz otru. Ferdinands izdarīja daudzus uzņēmumus.

— Bet es, muļķis gatavais, — Ostnieks atzinās, vērodams Ferdinandu, — sākumā neapjēdzu, ka aparāts ir vērtīga manta. Lai angļi paskatās uz mūsu ērgļiem. Tagad ar viņiem var arī patirgoties!

Ceļojuma beigās Ferdinanda čemodāniņā atradās vairākas uzņemtas filmas.

* * *

Rīgā viņi iebrauca agri no rīta. Mazliet ieēda stacijas kafejnīcā un nesteigdamies devās uz Matīsa¹ ielas pusē, kur dzīvoja Ostnieka sieva. Nolēma kopā attīstīt filmas, izgatavot uzņēmumus un tikai tad atkal satikties ar Bilu.

Noņēmās līdz pašam vakaram. Emīlija — Ostnieka sieva — pamatīgi noskraidījās pa veikaliem, kamēr sadabūja fotopapīru un ķīmikālijas. No draudzenes viņa palūdza palielinātāju.

¹ Tagad Revolūcijas.

Kad darbs bija pabeigts, draugi iedzēra, kārtīgi paēda un likās gulēt.

No rīta Ferdinands, atstājis visus fotouzņēmumus, aparātu un filmas pie Ostnieka, aizgāja pie Bila, lai norunātu tikšanos, bet drīz vien atgriezās nomākts, sliktā garastāvoklī.

— Bils, — viņš sacīja, — nolika tikšanos uz trijiem naktī. Saka, tā viņam ērtāk, vieglāk novērot ielu. Šefam šķiet, ka «zilie» ir atklājuši viņa dzīvokli.

Šie vārdi ne pa jokam satrauca Ostnieku. Ferdinands centās viņu nomierināt.

— Tikai bez panikas! Arī es pēc karātavām neilgojos.

Vēlu naktī Ferdinands un Ostnieks ieradās pie šefa. Durvis atvēra viņiem jau pazīstamais druknā auguma plikgalvis.

... Ostnieks, salicis fotogrāfijas uz lielā galda, sāka sīki atstāstīt savu braucienu pa Kurzemes mežiem. Ferdinands, kas stāvēja blakus, papildināja viņu.

Bils ar ziņojumu bija apmierināts.

— «Brāji» ļoti lūdza, Bila kungs, — noslēgumā sacīja Ostnieks, — uzaicināt jūs uz sanāksmi, kuru mēs sasauksim oktobrī sakarā ar gatavošanos ziemai.

Tiesa, Ostnieks šefam neatklāja, ka šo domu ceļā bija ieteicis Ferdinands.

Bils apdomāja. Ilgi neko neatbildēja, tad piecēlās un sāka soļot pa lielo istabu.

— Un kāpēc gan ne? — beidzot viņš ieteicās. — Ideja nav zemē metama!

— Tikai, — domīgi turpināja Bils, — tik nopietnu jautājumu es pats nevaru izlemt. Vajag apspriesties ar saimnieku.

— Redziet, — Ostnieks centās šefu pārliecināt, — angļu izlūkdienesta pārstāvja piedalīšanās paceltu cīnītāju kaujiniecisko garu, piešķirtu visai mūsu patriotiskajai kustībai mērķtiecīgumu.

— Ostniekam taisnība, — sarunā iejaucās Ferdinands. — Pat mana piedališanās sanāksmē pie ezera nozīmēja daudz.

— Daudz? — iesmējās Bils. — Tikko cits citam pie rīkles neķērās. Un jautājums par teroru? Tev taču nepiekrita.

— Jā, — Ostnieks steidzās iebilst, — Pakulis nebija visu, kā nākas, pārdomājis. Savāca, kas pagadījās. Pat ierindniekus... Kur tas der? Taču šoreiz garantējam pilnīgu drošību. Sapulcēsim tikai augstākos vadītājus...

— Kā būtu, ja mēs sarīkotu sanāksmi augstā līmenī, — azartā izsaucās Bils. — Sapulcināsim visus Kurzemes pagrīdes vadītājus, ieaicināsim pārstāvjus no Vidzemes. Pie tam sanāksim Rīgā, nevis mežā. Pašā «zilo» degungalā. Uz tādu iespaidīgu konferenci labprāt atnāks mans saimnieks... Protams, te nepieciešama konspirācija un vēlreiz konspirācija! Un, ja jūsu draugus nepieciešams uzmundrināt, tad Rīga to izdarīs labāk nekā meža biezoknis. Pie tam Rīgā nepieciešamības gadījumā ir vieglāk nozust. «Zilie» noņemas ar mežiem, nevis ar dzīvokļiem galvaspilsētas centrā.

— Jums nevar nepiekrīst, Bila kungs. Taču neaizmirstiet, ka maniem draugiem nav dokumentu.

— Tā nav problēma. Fotografijas taču ir?

— Jā, šef, ir! — iztapīgi sacīja Ferdinands. — Es taču uzņemu gandrīz visus grupu komandierus.

— Tādā gadījumā — all right! — nobeidza Bils. — Ejiet atpūsties. Visu rūpīgi pārdomājiet. Un tad ķersimies pie darba.

Sefa priekšlikums Ostniekam un Ferdinandam patika. Viņi apsoliņās par to paziņot grupu komandieriem, sagatavot fotouzņēmumus dokumentiem, visu apspriest.

Ostniekam un Ferdinandam nācās krietni papulēties. Vajadzēja vēlreiz braukt uz Kurzemi, satīkties ar Pakuli, Dižgalvi, Kārkliņu, Viškinu un citiem grupu ko-

mandieriem, kurus bija paredzēts aicināt uz konferenci. Bija jāpadomā par to, kā atbraukt uz Rīgu, kur sadabūt dokumentus, naudu, piemērotus uzvalkus. Katram delegātam vajadzēja izstāstīt, kā nokļūt pilsētā, kā sameklēt konspiratīvās tikšanās vietas.

Un tad visi pūliņi bija palikuši aizmugurē. Lieliskā omā Ostnieks un Ferdinands atgriezās Rīgā. Viņiem vēl tikai vajadzēja parūpēties par delegātu ēdināšanu un paziņot Bilam par paveikto.

Sefs bija apmierināts.

Viņi šķīrās sirsnīgi. Paspiezdams saviem domubiedriem roku, Bils nopietni sacīja:

— Saimnieks katrā ziņā ieradīsies konferencē. Tātad tiksimies 13. oktobrī!

* * *

Ostnieka dzīvoklī viss bija sagatavots sanāksmes dalībnieku uzņemšanai. Mājas saimniece un Ostnieka māsa rosījās pa virtuvi. Ferdinandam bija laimējies par piemērotu cenu nopirkt no spekulantiem (par laimi, Vidzemes tirgus bija blakām) dažas pudeles spirta un paštecinātā. Bils banketa vajadzībām pagādāja piecas pudeles viskija un aromātiskas cigaretes.

Daži «delegāti», kas bija iebrukuši Rīgā konferences priekšvakarā, pārnakšņoja pie radiniekiem un paziņām. Taču viens otrs iegriezās arī pie Ostnieka. Saimnieks viņus sirsnīgi sagaidīja. Kā jau bija agrāk norunāts, iebraucēji atdeva savus ieročus Ostniekam.

Ap pusdienlaiku gandrīz visi bija sapulcējušies. Tiesa, starp atbrāucējiem nebija Pakuļa un Lapiņa¹. Neviens nezināja, kāpēc viņi nav ieradušies. Nolēma pagaidīt

¹ Majors Lapiņš okupācijas gados bija Aizputes apriņķa policijas priekšnieks.

vēl tikai angļu izlūkdieneņa pārstāvi. Viņam pakaļ ar taksometru devās Ferdinands.

Visi sasēdās ap lielo galdu, kas bija bagātīgi klāts visādiem garšīgiem ēdieniem. Piepildīja glāzes.

Pirmais piecēlās Dižgalvis:

— Kungil! — viņš patētiski iesāka. — Šī diena ieies Latvijas vēsturē. Mums būs jā sacer dokumenti, kas izsaka mūsu tautas ilgas un cerības. Tas nekas, ka mūsu šeit maz — tikai trīspadsmit pagrīdes vadītāju. Mūsu pusē ir visa tauta! Un tas mums dod spēku. Par dārgo Latviju, brīvu un laimīgu!

Visi kā viens iztukvoja savas glāzes.

Pēkšņi no sētas atskanēja kaut kāds troksnis.

— Laikam šefs ieradies, — ierunājās Ostnieks un piegāja pie lielā loga.

Pie galda kļuva kluss. Visi lūkojās uz mājas saimnieku. Bet tas sadrūmis pagriezās pret viesiem.

— Šis troksnis pagalmā man vis nepatīk. Vajadzētu paskatīties...

— Viens tu nekur neiesi! — pavēloši uzsauca Viškins. — Es tevi pavadišu...

Iestājās sasprindzināts klusums. Pēc dažām minūtēm Ostnieks un Viškins iedrāzās atpakaļ dzīvoklī.

— Nelaime, puīši, — neskanīgā balsī izmocija Ostnieks un metās pie naktsгалdiņa, uz kura atradās ieroči.

— Māja ir ielenkta.

— Nemiet pistoles un prom uz pagrabu! Var izmantot arī virtuves iezēju.

Izcēlās panika. Daži metās uz durvīm, aizmirsuši ieročus. Kāds pārrāva elektrisko vadu, un dzīvoklis iegrima tumsā. Atskanēja šāvieni...

Mēs arestējām visus «sanāksmes» dalībniekus. Noslēdzās lielas, labi pārdomātas latviešu čekistu operācijas pirmā daļa. Taču brīvībā vēl palika tādi oberbandīti kā Pakulis, Veide, Jankavs un Lapiņš.

«Prezidenta» pēdējās dienas

Kopš kāda laika majors Lapiņš, nesena Aizputes apriņķa policijas priekšnieks, bija kļuvis par «Latvijas prezidentu». Šādu titulu viņam bija piešķirušī Kurzemes buržuāzisko nacionālistu līderi. «Prezidents» bija viens no pirmajiem konferences delegātu sarakstā. Taču 13. oktobrī viņš uz Rīgu neatbrauca. Apsolījās ierasties pēc pāris dienām, lai izstudētu pieņemtās rezolūcijas.

Līdz «augstā viesu» ierašanās brīdim konferences dalībnieki jau bija aiz restēm.

Tagad mums vajadzēja sagaidīt Lapiņu. Ja nu viņš pēkšņi ir uzzinājis par savu padoto likteni? Notikumu Matīsa ielā nevarēja neievērot. Namā dzīvokļu daudz. Nejauši garāmgājēji (tā bija svētdiena) arī varēja kļūt par mūsu operācijas aculieciniekiem.

Kā rīkoties? Un atkal nāca nemiera pilnas stundas un nakts bez miega. Viss tika pārdomāts līdz pēdējam sīkumam. Tika nolemts sagaidīt Lapiņu pa ceļam uz Rīgu.

... Torņakalna stacijā vilciens stāvēja īsu laiciņu. No vagoniem steidzīgi kāpa laukā pasažieri, un starp viņiem Ferdinands bez grūtībām ieraudzīja «prezidentu». Viņi bija tikušies pie Usmas ezera. Ferdinands laipni uzsmaidīja.

— Esiet sveicināti, Brieža kungs! Vai pazināt?

— Kā nu ne, kā nu ne! — nopriecājās «prezidents».

— Mēs taču kopā makšķerējām.

— Zivju zupa bija lieliska! — skaļi apstiprināja Ferdinands.

Viņi lēnām soļoja pa peronu. Kad tuvumā vairs neviena no pasažieriem nebija, Ferdinands klusām sacīja:

— Mans šefs lika jūs sagaidīt tieši šeit. Rīgā jūs var arī pazīt.

Viņš izņēma «prezidentam» no rokām mazo koferīti. Tramvajā cilvēku bija maz. Abi ērti apsēdās.

Lapiņš pieplaka pie loga. Lai gan bija agra rīta stunda, pilsēta jau dzīvoja savu trokšņaino, nemiera pilno dzīvi. «Prezidents» ar neslēptu ziņkāri aplūkoja mājas, veikalu skatlogus, garāmgājējus.

— Vai jūs esat brokastojuši, Brieža kungs? — negaidīti iejautājās Ferdinands.

— Nē, vēl ne.

— Tādā gadījumā nebūtu slikti iegriezties kafejnīcā. Citādi vēlāk vairs netiksim. Darišanu šodien daudz!

— Man nekas nav pretī.

Viņi izkāpa pie Āgenskalna tirgus.

Mazajā kafejnīcā sēdēja daži cilvēki. Ferdinands un Lapiņš apsēdās pie brīva galdiņa, pasūtīja konjaku, cīsiņus, kafiju. Laiņā oficiante, pieņēmusi pasūtījumu, tūlīt aizgāja.

Neliela auguma drukns vīrietis, kas brokastoja pie blakus galdiņa, nenolaida acis no Lapiņa. «Prezidents» ievēroja šo skatienu, taču nepievērsa tam nekādu vērtību. Viņš vēl arvien skaļi stāstīja par pēdējo makšķerēšanu.

Pēkšņi kaimiņš strauji piecēlās no savas vietas, ātri norēķinājās ar oficianti un izgāja no kafejnīcas.

— Ērmots tips! — klusu noteica Lapiņš.

— Uzspļaut tādām, droši vien žūpa!

Pēc minūtēm piecpadsmit «ērmotais tips» atgriezās kopā ar milici.

— Tas ir viņš!

Milicis pienāca pie galdiņa, pielika roku pie cepures:

— Lūdzu atvainot, bet esmu spiests pārbaudīt jūsu dokumentus. Šis pilsonis apgalvo, ka jūs (milicis pagriezās pret «prezidentu») esat strādājis policijā.

Lapiņš greizi pasmaidīja:

— Viņš ir prātu izkūkojis. Ieķēris droši vien par daudz un tagad mulsina cilvēkus.

No sānu kabatas viņš nesteigdamies izvilka pasi un komandējuma apliecību. Dokumenti apliecināja, ka Briedis ir «Latsnabsbita» Liepājas nodaļas darbinieks un tiek komandēts uz Rīgu darba jautājumos.

— Kas viņš par Briedi! — nerimās «ērmotais tips».
— Tas ir Lapiņš! Ticiet man, biedri milici.

— Es nekad Lapiņš neesmu bijis! — nesatricināmā mierā viņu pārtrauca «prezidents». — Lieciet mani mierā!

Ferdinands, kas līdz šim bija klusēdams sekojis vārdu pārmaiņai, neizturēja un iejaucās:

— Ko jūs pietājat cilvēkam? Simt gadus viņu pazīstu. Kas viņš jums par Lapiņu.

Pilsonis, kas bija izsaucis milici, palika pie sava.

— Pabrokastojiet, — miermīlīgi ierosināja milicis, — un dosimies uz nodaļu, kur visu noskaidrosim.

— Esmu ar mieru, — piekrita «prezidents».

Drīz vien visi četri izgāja no kafejnīcas.

Milicis, ieraudzījis pie krustojuma stāvošo automašīnu, pacēla roku. Mašīnā bija divi: šoferis un kāds cienīgs vīrietis kažokādas cepurē.

— Ļoti lūdzu jūs, biedri, izpalīdziet. Vajag steidzīgi aizbraukt uz nodaļu. — To teikdams milicis norādīja uz saviem ceļa biedriem. Viņš runāja skaļi, dzīvi žestikulēdams ar rokām.

Mašīnas saimnieks negribīgi piekrita. Mašīna ātri devās uz Rīgas centru un iegriezās Valsts drošības tautas komisariāta ēkas pagalmā.

Lapiņu arestēja.

... Pakulis bija mānīcīgs. Trīspadsmitais datums — konferences sasaukšanas diena. «Šerifs» tikai ar pūlēm atvairīja smago priekšnojautu, un tad vēl nāca šis gadījums... Dienā, kad vajadzēja izbraukt uz Rīgu,

viņam pašā degungalā ceļu šķērsoja melns kaķis. Tas galīgi pielika punktu braucienam.

Pagāja dažas dienas. Nevienu no delegātiem «Serifs» nesatika, bet uzzināt par konferencē pieņemtajiem lēmumiem gribējās.

Pakulis nolēma sūtīt uzticamu cilvēku uz Rīgu, bet pēc tam uz Vidzemes mežiem, lai nodibinātu sakarus ar nacionālistu grupu, kas tur slēpās. Kas zina — varbūt izdosies kaut ko uzzināt!

Ceļam sapsa Albertu Daukši. Daukše bija budža dēls no Cēsu apkaimes. Daukše, pēc segvārda «Klakts», bija «SS Jagdverband Ostland» aģents, pirmajās okupācijas dienās viņš iestājās paš aizsardzības soda vienībā, vēlāk kļuva par vecāko policistu pagastā...

Pirms izbraukšanas Daukšiem izsniedza dokumentus uz Jāņa Zvirbuļa vārda. Rīgā viņam vajadzēja apmesties pie sava radnieka, kas dzīvoja pašā pilsētas centrā — Brīvības ielā.

Sī adrese mums bija zināma. Jau pirmajā pratināšanā to atklāja «delegāti». Taču mēs diemžēl nezinājām paroli. Vai Daukše nojauš, ka «konference» iekritusi?

Un atkal mums bija jārisina uzdevums ar daudziem nezināmajiem. Pēc ilgām pārdomām mēs tomēr nolēmām sūtīt uz dzīvokli Brīvības ielā savu biedru.

Uz konspiratīvo dzīvokli devās Ilmārs Zaķis — nosvērts, mierīgs, pieredzējis čekists. Viņš uzvilka vecu mēteli no pašastas vadmalas. Kājās apāva lielus, nošķiebtus zābakus.

Nelielā attālumā aiz Zaķa gāja mūsu operatīvie darbinieki. Jebkurā mirklī viņi bija gatavi doties tam palīgā.

... Ilmārs nospieda zvana pogu. Durvis atvēra dzīvokļa saimnieks.

— Piedodiet, pilsoni, bet es ļoti gribētu satikt Daukši.

Saimnieks neuzticīgi paskatījās uz negaidīto ciemiņu.

— Kas jūs esat? — beidzot viņš jautāja.

- Esmu no Kurzemes. Daukše man ļoti vajadzīgs.
- Pašlaik viņa nav. Atnāks pēc divām trim stundām.
- Vai es drīkstu jūs vēlreiz traucēt?
- Atnāciet, — dzestri atbildēja saimnieks un aizcirta durvis.

Pēc kādām divām stundām čekisti, kas novēroja dzīvokli, ziņoja, ka mājā iegājis kāds vīrietis. Pēc zināmajām pazīmēm viņi nešaubījās, ka tas ir Daukše.

Ilmārs vēlreiz piezvanīja. Durvis atvēra dzīvokļa saimnieks. Viņš ieveda Zaķi lielā istabā ar vecu, neizskatīgu mēbeļu iekārtojumu.

Iznāca Daukše.

- Sveicināti, — nedroši sacīja Zaķis. — Es pie jums.
- Pie manis? Kas tad es esmu?
- Kā kas? Daukše.
- Kur tu to ķēri?
- Es taču jūs esmu redzējis... Tiesa, vairs neatmiņu, kur...

— Isāk, — nikni izmeta Daukše. — Parole?

— «Šerifs» nepaspēja man nosaukt paroli. Tik tikko paspēju ieiekt vilcienā pieturas vietā. Nebija prātā parole...

— Ko tu piesienies ar savu paroli? — sarunā iejaucās dzīvokļa saimnieks. — Pēc apģērba var redzēt, ka viņš ir mūsējais, laucinieks. Paskat, kā boļševiki aptīrījuši: neko pieklājīgu nav varējis uzģērbt. Pie tam vēl uz pilsetu saposies...

Ilmārs neveikli nodūra galvu.

Daukše sēdēja sakumpis, atspiedis galvu rokās. Ar pirkstiem nervozi berzēja zodu.

— Nu ko, — beidzot viņš norūca. — Sēsties, paēdīsim...

— Nē, nē, — atdzīvojās Ilmārs. — Ēšana man tagad nav prātā. Jūs ļoti vēlas satikt viens no delegātiem, jo

rītdien viņš aizbrauc... Ja jums nekas nav pretī, nosakiet, kur satīkties. Es vienā mirklī visu nokārtošu.

Drīz vien čekisti Daukši arestēja. Nedaudz vēlāk kādā no Kabiles meža bunkuriem tika saņemts ciet «Šerifs» — Ēvalds Pakulis.

Nacionālistiskās pagrīdes «veterāni» vēsti par konferences iekrišanu Rīgā uzņēma ne bez ļauna prieka. Rīgas apriņķa policijas bijušais priekšnieks pulkvedis Veide, uzzinājis par delegātu arestu, rakstīja indīgā tonī «SS Jagdverband Ostland» organizācijas operatīvā štāba bijušajam priekšniekam:

«Jā, viņi bija pārāk gudri. Un kas iznāca? Šie tārpī ātri nolika ar asinīm un sviedriem iegūtos ieročus. Padomā tik, kādi stulbeņi — neapbruņoti aizbrauca pēc naudas, apģērba, pēc jauniem saimniekiem un brīvības. Rīgā viņus jau gaidīja. Tikai nevis jaunie saimnieki, bet «zilie».»

Veide slēpās Kurzemes mežos kopā ar mākslinieci Vilmu Briedi. Viņi sacerēja un izplatīja apmelojošas pretpadomju lapiņas, kuras parakstīja ar skanīgiem dažādu latviešu nacionālistisko organizāciju nosaukumiem, gribēdami pierādīt, ka šādas organizācijas Kurzemē pastāv.

Veide un Briede pūlējās pārsūtīt uz ārzemēm melīgus izdomājumus par dzīvi Padomju Latvijā. Briede iesaistīja šajā pasākumā Ventspils slimnīcas ārstu, kam darbā iznāca saskarsme ar jūras ostas darbiniekiem. Taču nosūtīt apmelojumus neizdevās.

Pēc tam kad Kurzemes nacionālistiskās pagrīdes bandītu vadītāji bija arestēti, Veide sāka meklēt jaunus sakarus ar Padomju valsts ienaidniekiem. Kopā ar Briedi viņš devās uz Mildas Kalniņas dzīvokli Ventspilī. Taču līdz galam nenonāca...

Dažas stundas vēlāk Veide un Briede jau sniedza pirmās liecības Rīgā, republikas Valsts drošības tautas komisariāta izmeklētāja kabinetā.

Aizritējies daudz gadu kopš šīs operācijas, taču atceros visu līdz sīkumam. Atceros tāpēc, ka toreiz par daudz ko vajadzēja parūpēties, daudz ko apsvērt.

Uzzinājuši par priekšā stāvošo operāciju, daudzi čekisti brīvprātīgi izteica vēlēšanos tajā piedalīties.

Izvēle vispirms krita uz Ferdinandu — lasītājam jau pazīstamo čekistu Ferdinandu. Viņš bija vēl visai jauns, taču jau paspējis iziet bargu dzīves skolu. Viņam aiz muguras bija vairākas sarežģītas, lieliski veiktas operācijas. Ferdinandam piemita izcilas spējas ātri «iejusties lomā», sadraudzēties ar cilvēkiem un noskaņot viņus sev labvēlīgi, atrast izeju sarežģītās situācijās.

Izpildīdams atbildīgu uzdevumu Londonā (tas notika pēc Kurzemes nacionālistiskās pagrīdes bandītu sagrauves), viņš vārda tiešā nozīmē «apbūra» angļu izlūkus. Atklāti runājot, iekļūt nacionālistu midzenī bija daudz grūtāk un, vēlreiz atkārtāju, arī briesmas tur draudēja ik uz soļa.

Atvadījies no sievas un bērniem, Ferdinands aizbrauca «steidzamā komandējumā». Tādā pārlicībā palika viņa tuvinieki un paziņas.

Lielu risku uzņēmās «Bils», Ilmārs Zaķis un daudzi citi. Kaut arī tas nebija karš, taču viņi devās kaujā — nežēlīgā un smagā.

Es bieži tiekos ar jaunatni, pastāstu tai par šo interesanto operāciju, par to, kā mēs saposām uz mežu Ferdinandu, kā iekārtojām «Bila rezidenci», izraudzījāmies šveicaru un šoferi, kas bija ar mieru atvest uz miliciju «prezidentu».

Šodien tas viss atgādina izrādi, kas notēlota pēc labi pārdomāta scenārija. Taču toreiz viss bija daudz sarežģītāk. Mums taču bija darīšana ar viltīgu, gudru ienaidnieku. Tomēr mūsu čekisti bija daudz gudrāki par ienaid-

nieku. Viņi deva iznīcinošu triecienu čūsku midzenim, kurā bija salīduši atkritēji, bandīti, latviešu buržuāziskie nacionālisti.

Pēc kāda laika nacionālisti no jauna sarosījās. Šoreiz viņi atrada jaunus saimniekus, kas devīgi maksāja par nodevību. Jau pirms hitleriskās Vācijas kapitulācijas, angļu izlūkdienests uzdeva savam aģentam Leonam Siliņam noorganizēt aģentūru Kurzemes teritorijā, kas tajā laikā vēl bija okupantu varā.

1943.—1944. gadā Siliņš vairākas reizes nelegāli atbrauca no Zviedrijas uz Kurzemi, nodibināja sakarus ar organizācijas «Latvijas nacionālā padome» (LNP)¹ biedriem, kas bija palikuši Baltijas jūras šajā krastā.

1944. gada jūlijā «Dzelmju» mājās, septiņus kilometrus no Ventspils, Siliņš sasauca instruktīvu «Latvijas nacionālās padomes» biedru sanāksmi. Tajā tika prasīts aktivizēt pretpadomju darbību, lai... «parādītu Anglijai un ASV, ka latviešu tauta neorientējas uz vāciešiem un nevēlas padomju varas atgriešanos»².

1945. gada 31. oktobrī no Baltijas jūras Kurzemes piekrastes ar varu atņemtā zvejnieku laivā uz Zviedriju bēga apbruņota nacionālistu banda. To vadīja Elmārs Šķebe. Bēgšanas organizators bija hitleriešu aģents «Latviešu SD kartotēkas» darbinieks Alfrēds Launags. Zviedrijā Launags nodibināja ciešus sakarus ar angļu, amerikāņu un zviedru izlūkdienestiem, kas meklēja

¹ LNP — «Latvijas nacionālā padome» — kontrevolucionāra nacionālistiska organizācija, ko 1943. gada augustā nodibināja pārstāvji no četrām politiskām partijām, kuras darbojās buržuāziskajā Latvijā līdz Ulmaņa apvērsumam 1934. gadā. LNP orientējās uz ASV un Angliju, gatavoja kadrus aizjūras izlūkdienestiem.

² No angļu izlūkdienesta aģenta Artūra Arņiša liecības. Viņš tika iesūtīts Latvijā 1945. gada rudenī angļu spiegu grupas priekšgalā.

iespējas, kā caur Latvijas PSR iekļūt Padomju Savienības centrālajos rajonos.

1948. gada pavasarī pēc CIP norādījuma Launags Zviedrijā izveidoja slepenu biedrību ar nosaukumu «Latviešu nacionālie partizāņi». Šī biedrība sāka vervēt starp latviešu emigrantiem spieģus iesūtīšanai Latvijā.

Bez Launaga «biedrības» līdzīgu darbību piekopa arī citi amerikāņu izlūk dienesta aģenti Zviedrijā: ģenerālis Tefers, bijušais Ventpils arodskolas direktors J. Lukins, bijušais SS leģiona štāba virsnieks J. Gulbītis un citi.

Viņi arī bija amerikāņu izlūk dienesta akcijas organizatori, par kuru es gribu tālāk pastāstīt.

III nodaļa

KLUSUMA NAV

III notes

KLUSMA NAV

Atradums mežā

Priežu mežā, kas līdzīgi augstai sienai ieskāva poligonu, bija ieklupis vējš. Tas locīja stumbrus, šņākdams purināja galotnes. Pāri tām augstu debesīs skrēja sadriskāti mākoņi.

Seržants Kostja Mitrohins, ērti iekārtojies iedobumā pašā meža malā, raudzījās debesīs. Blakus sēdēja kareivji. Smēķēja. Pa retam izmeta aprautus teicienus.

— Lietus, puīši, arī šoreiz nebūs, — pēkšņi ieteicās seržants.

— Palūk vien, kāds meteorologs atradies, — pazobojās Mihails Solovejs.

— Tu esi viens neaptēsts cilvēks, Mihas, — nopietni turpināja Mitrohins. — Tautas gudrība saka: ja vējš virpuļo augstās vietās, laiks nemainīsies.

Mihails, iespiedis smiltīs neizsmēķētu cigareti, skaļi iesmējās:

— Vai šī te ir tā augstā vieta? Visapkārt — līdzenums. Bet tādu gudrību tu zini? Viesulis mēdz būt pirms spēcīgas lietusgāzes.

Mitrohins gribēja kaut ko teikt, bet pamanīja šurp nākam vecāko leitnantu Afanasjenko.

— Piecelties! — deva komandu seržants.

— Vai beidzāt smēķēt? — jautāja virsnieks.

— Tieši tā, — atbildēja Mitrohins.

— Vai visi sanākuši?

Seržants palūkojās visapkārt.

— Trūkst Doroņina un Beloborodova. Tūlīt pienāks.

Doroņins un Beloborodovs nelika ilgi uz sevi gaidīt. Viņi iznāca no meža, nesdami kaut kādu nelielu kastīti un auduma paliekas.

— Atradām mežā, biedri vecāko leitnant, — ziņoja Beloborodovs un nolika kastīti smiltīs. Kareivji aplusa. Afanasjenko pietupās un sāka aplūkot atradumu.

— Tas taču ir raidītājs! — izsaucās viņš. — Un šķiet, nav mūsējais... «Type». Amerikāņu. Raug, te arī rakstīts «Made in USA».

Virsnieks deva rīkojumu neaiztikt atrastās mantas un rūpīgi pārmeklēt iecirkni, kur tās tika uzietas.

Kareivji klusēdami sagāja mežā. Afanasjenko vēl un vēlreiz aplūkoja neparasto atradumu.

Drīz vien karavīri atgriezās no meža ar jaunām trofejām: patronām, izpletņu štropēm, medikamentu un koncentrātu sainīšiem, portatīvo fotoaparātu «Minox», Latvijas topogrāfiskajām kartēm... Bija daudz naudas — padomju rubļi, poļu zloti, somu markas, zviedru kronas...

— Mitrohin, — pavēlēja virsnieks, — skrien uz štābu, paziņo par atradumu.

Pēc pusstundas poligonā ar «gaziku» ieradās daļas komandieris. Kopā ar viņu atbrauca divi jauni cilvēki civilā apģērbā. Tie bija Valsts drošības komitejas darbinieki.

Lagzdiņš baidās pats no savas ēnas

Aparāti, kastītes, nauda, kartes — viss, ko kareivji bija atraduši mežā, atradās uz liela galda. Apkārt rosījās cilvēki militārā formā un civilapģērbā. Daudziem rokās bija palielināmais stikls. Katra lietiņa tika rūpīgi apskatīta. Neviens vairs nešaubījās par to, ka radio-

uztvērējs un raidītājs ir samontēti no detaļām, kas izgatavotas Amerikas Savienotajās Valstīs.

Uz medikamentiem, tiesa, uzraksti bija angļu valodā, bet turpat bija iespiesti arī latviešu nosaukumi.

Kontrabanda? Tā neizskatās... Kontrabandists taču nestieps līdz radioaparāturu! Spiegu piederumi? Tas vairāk ticams.

Cekisti vairākas reizes brauca uz priežu mežu, kur kareivji bija uzgājuši neparasto «noliktavu», taču neko jaunu neatrada. Mežs klusēja. Arī lietas klusēja.

Bija jau vēls, kad viens no darbiniekiem uzlika uz galda lielu topogrāfisko karti, ko agrāk bija izdevis Latvijas buržuāziskās armijas štābs.

— Paskatieties, lūdzu, — viņš sacīja un pasniedza man palielināmo stiklu.

Es sāku uzmanīgi aplūkot karti, kas arī bija atrasta mežā. Uz kartes baltās apmales sīkiem burtiem bija uzrakstīts vārds «Dreimaņi».

— Vai tas būtu uzvārds?

— Grūti pateikt.

— Varbūt māju nosaukums?

— Ļoti iespējams, biedri pulkvedi.

Sis vārds mūs uzreiz darīja uzmanīgus. Mēs nolēmām, ka «Dreimaņi» droši vien ir māju nosaukums. Taču kur tās meklēt?

Uz kartes, kuru parādīja virsnieks, bija atzīmētas vairākas pilsētas un apdzīvotās vietas uz austrumiem no Liepājas. Un tikai viena vieta bija norādīta Vidzemē. Tas ierosināja mūs meklēt «Dreimaņus» uz austrumiem no Liepājas, t. i., Kurzemes centrā. Un patiešām, mājas ar tādu nosaukumu atradās šeit.

Kas bija māju saimnieks? Kas tur notiek? Radās arvien jauni un jauni jautājumi. Uz tiem vajadzēja atbildēt pēc iespējas ātrāk. Vilcināties nedrīkstēja.

Drīz kļuva zināms, ka «Dreimaņu» māju saimnieks ir Fricis Lagzdiņš, agrākais budzis. Fašistiskās okupācijas gados viņa saimniecībā strādāja padomju karagūstekņi. Mūs sevišķi ieinteresēja šāds fakts: Lagzdiņa māšīcas dēls dienēja hitleriešu armijā un pēc kara pazuda bez vēsts. Arhīvos mēs sameklējām jaunieša fotogrāfiju esesieša formā. Tas bija Alfrēds Riekstiņš, māju saimnieka krustdēls. Par sevišķiem nopelniem reiha un fīrera priekšā hitleriešu armijas apakšvirsnieks Riekstiņš tika apbalvots ar nacistisko Bruņinieku krustu. Pēc kara, baidīdamies no atmaksas par Latvijā pastrādātajām laundarībām, viņš bēga uz Zviedriju, kur veica pretpadomju darbību pārvietoto personu nometnēs. Pirms dažiem gadiem Riekstiņu bija savervējis amerikāņu izlūkdienests un viņš no Zviedrijas nozuda. Pēc nepārbaudītām ziņām viņš mācījies spiegu skolā Vācijas Federatīvajā Republikā.

Liepājā dzīvoja Fricā Lagzdiņa radniece. Pēc mūsu lūguma viņa aizbrauca uz «Dreimaņiem» apciemot krusttēvu. Atgriezusies viņa pastāstīja, ka māju saimnieks izturoties dīvaini... «tramīgi lūkojas visapkārt, baidās pats no savas ēnas, pie mazākā troksnīša satrūkstas...».

Tas taču ir Riekstiņš!

«Dreimaņu» mājas atrodas netālu no Rīgas — Tukuma ceļā. Pamatīgai balta mūra dzīvojamai ēkai blakus paceļas kūts ar apsūnojušu jumtu. Pagalmu iežogo pazems, laika gaitā nedaudz sašķiebies žogs, ēkām piekļaujas liels sakuplojis dārzs.

Čekisti atbrauca agri no rīta.

Durvis parādījās samiegojies saimnieks. Ieraudzījis svešos cilvēkus, viņš sarāvās, ievilka galvu nodilušā mēteļa apkaklē, ko viņš steigā bija uzmetis plecos.

Lagzdiņš ilgi tēloja cilvēku, kas neko nezina un nesaprot, uz jautājumiem atbildēja neskaidri. Taču drīz saprata, ka negaidītie ciemiņi daudz ko zina. Apsvēris visus «par» un «pret», viņš nolēma atzities, lai neiekļūtu lielākās nepatīkšanās.

— Šķūnī ir divi, — viņš beidzot ar mokām izrunāja. ... Šķūnis bija līdz malām piebāzts ar tikko pļautu rudzu kūlišiem. Tie bija sakrauti ļoti akurāti.

Kā to lika priekšā virsnieks, kas vadīja operāciju, Lagzdiņš pirmais iegāja šķūnī un skaļi uzsauca:

— Iznāciet! Par jums viss ir zināms!

Neviens neatsaucās. Klusumā, kas iestājās, bija dzirdama lapseņu dūksana. Saimnieks vēl pāris reižu atkārtoja: «Iznāciet!»

Pēkšņi no šķūņa iekšienes atskanēja šāvieni. Tika šauts nemērķējot, balss virzienā. Lagzdiņš strauji atlēca uz vaļējo durvju pusi, taču tūlīt atgriezās. Viņa seja bija liķa bālumā, rokas nervozi nūrcīja mēteļa apkakles stūri.

— Pretošanās ir velta, — viņš tikko varēja izteikt neskanīgā balsī.

Kūliši sakustējās. Parādījās kāda roka ar tajā saņņaugtu pistoli. Atkal atskanēja dobji šāvieni. Un no jauna iestājās sasprindzis klusums. Pēkšņi to iztraucēja balss:

— Padodos... Nešaujiet...

Spiegs, kas sevi nosauca par «Herbertu», iznāca no paslēptuves. Tas bija neliela auguma vīrietis ar gaišiem matiem. Viņš bija ģērbies bobrika mētelī. Vienā rokā viņš turēja pistoli, otrā — saņņurcītu cepuri.

— Kur otrs? — jautāja virsnieks.

— Viņš vairs neiznāks... — atbildēja «Herberts».

— Viņš pārķoda ampulu...

Čekisti rūpīgi pārmeķlēja šķūni, bet pēc tam apskatīja spiegu, kurš bija noindējies.

— Tas ir Alfrēds Riekstiņš! — iesaucās kāds no čekistiem.

Jā, tas bija tieši tas pats Riekstiņš, — esietis, Lagziņa krustdēls, kura fotogrāfiju mēs bijām atraduši arhīvos.

Spiega kabatās bija divas padomju pases. Viena uz Alberta Draviņa, otra uz Voldemāra Gintera vārda. Turklāt bija daudz citu dokumentu, piemēram, Ļeņingradas rūpnīcas «Aurora» administrācijas izziņa par to, ka Ginters strādā uzņēmumā un pašlaik viņam piešķirts atvaļinājums. Tika atrasta liela naudas summa un vairākas piezīmju burtnīcas šifrētiem pierakstiem.

Labi apgādāts bija arī Riekstiņa pārinieks — «Herberts». Pie viņa atrada četras pases, piecas dažādas izziņas no tās pašas rūpnīcas «Aurora». Katrā izziņā bija norādīts cits atvaļinājuma laiks. Spiegam atņēma mauzera tipa pistoli, divas indes ampulas, slepenraksta līdzekļus, automātisko pildspalvu — pistoli, kas bija piepildīta ar asaru gāzi, portatīvo radioraidītāju un citus piederumus.

Vīrietis bridža biksēs

Tātad viens no spiegiem, kas bija iesūtīti Latvijas teritorijā, bija noindējies. Otrs, likās, visai sīki pastāstīja par savu slepeno misiju. Taču negaidīts gadījums mums lika atkal atgriezties pie Riekstiņa — «Herberta» lietas. Tas notika pēc tam, kad kolhoziņš Ernests Inke atrada netālu no savām mājām jaunu, ārzemju parauga izpletņa lēcēja ķiveri. Atraduma vietā ieradās čekisti. Viņi rūpīgi pārmeklēja apkārtni. Kolhoza melioratoru izraktā grāvja tuvumā, biežā krūmājā viņi uzgāja maisu, kurā atradās «Smata» firmas pistole — ložmetējs, patro-

nas, izpletis, portatīvais radi RAIDĪTĀJS, somu, poļu, zviedru un padomju nauda.

Atkal vajadzēja risināt uzdevumu ar daudziem nezināmajiem. Kam pieder šīs mantas? Riekstiņam? Nē. «Herbertam»? Kādēļ gan viņam būtu vajadzējis otru izpletni? Droši vien bez «Herberta» un Riekstiņa Latvijā bija nomests vēl viens spiegs. Kas? Kāpēc par viņu noklusēja «Herberts», kas visu nožēloja?

Vēlu vakarā «Herbertu» izsauca uz pratināšanu. Tika noskaidroti daži sīkumi. Spiegs mums atkal atkārtoja to, kā viņš kļuvis CIP aģents.

— Amerikāņiem kalpot es sāku piecdesmit pirmajā gadā. Toreiz es dzīvoju zviedru ostas pilsētā Gēteborgā. Klaiņoju bez darba, nebija jumta virs galvas. Nejauši iepazinos ar Riekstiņu. Viņš man solīja «zelta kalnus un piena upes». Kopā aizbraucām uz Rietumvāciju. Tur atradās spiegu skola. Mūs sāka apmācīt iesūtīšanai Padomju Savienībā.

— Kam vajadzēja piedalīties akcijā? — jautāja izmeklētājs.

— Kā tā — kam? — neizpratnē pārjautāja «Herberts». — Man un Riekstiņam.

— Nosauciet trešo! — stingri noprasīja izmeklētājs un piegāja pie loga.

Rūtis bez mitas sitās smalks rudens lietus. Tieši zem loga brāzmainā vējā čīkstēja salijusi apse. Šķita, ka čekists vēro, kā sīkās straumītes plūst pa stiklu. Taču, izdzirdis aiz muguras vieglu čaboņu, viņš strauji apgriezās.

— Tātad — kas bija trešais?

«Herberts» saprata, ka čekistiem viss zināms.

— «Boriss», — viņš paklusu sacīja.

— Tātad jūs bijāt trīs: Riekstiņš, «Herberts» un «Boriss», — izmeklētājs lēnām izrunāja vārdus. Un it kā starp citu iejautājās:

— Bet kur tad ir «Boriss»?

— Nezinu... Tik tiešām nezinu. Lidojām visi kopā. Pēc nolaišanās izdevās satikties tikai ar «Imantu», tas ir, ar Riekstiņu. Tāds bija viņa segvārds. «Borisu», acīm redzot, vējš bija aiznesis sāņus. Vairākas dienas mēs slēpāmies mežā, gaidījām «Borisu». Taču viņš neparādījās. Mēs būtu gaidījuši vēl, taču tuvumā parādījās krievu kareivji. Mēs izbijāmies un laidāmies lapās. «Imants» lika priekšā doties uz «Dreimaņu» mājām pie viņa radniekiem. Es, protams, piekritu. Kur gan citur es būtu palicis...

«Herberts» pastāstīja, ka viņam vajadzējis apmesties Rīgā, izveidot šeit pretpadomju nacionālistisku organizāciju, iesaistīt tajā bijušos aizsargus, pārkonkrustiešus, leģionārus, hitleriešu soda ekspedīciju dalībniekus un policistus, kuri nebija paspējuši aizmukt kopā ar hitleriešiem. «Jauniņo» vervēšanai vajadzēja izmantot jebkurus līdzekļus un metodes: uzbekšanu, šantāžu, viltojumus.

Minēšu šeit rindas no «Herberta» nopratināšanas protokola:

«Rīgā man vajadzēja izpētīt, kāds noskaņojums ir visiem mani radniekiem un paziņām. Katru, ko izdotos savervēt pretpadomju nacionālistiskajā pagrīdes organizācijā, vajadzēja nopietni pārliecināt, ka drīzumā Amerikas Savienotās Valstis atgādinās par viņu cildeno pienākumu, un tad mēs sāksim aktīvi rīkoties pret Padomēm. Bet pagaidām vajadzēja pacietīgi gaidīt signālu.

Organizācijas biedriem bija jāapsola, ka Amerikas Savienotās Valstis ir spējīgas sniegt saviem palīgiem jebkuru palīdzību — naudu, ieročus, padomu. Un, lai tā nebūtu tukša plāpāšana, savervētajiem man tūlīt vajadzēja izsniegt naudu. Bet ar to amerikāņi mani bija apgādājuši bagātīgi.»

— Man, — liecināja «Herberts», — deva padomu rīkoties ļoti uzmanīgi, jo starp latviešu pagrīdniekiem varēja būt čekas aģenti.

Aģentiem bija aizliegts pašiem satīties ar «pagrīdes organizāciju un grupu» dalībniekiem, sakarus ar viņiem varēja uzturēt tikai ar rezidentu — uzticamu un pārbaudītu personu — starpniecību.

Izlūks, kas nosauca sevi izdomātā vārdā par «Andi», apsoliya spiegiem, ka viņu radītā organizācija saņems sakarnieku un aparatūru. Viņš pat nosauca vairākus bijušos buržuāziskās Latvijas darboņus, kuri pēc viņa domām varēja ietilpt spiegu organizācijā. CIP aģentiem bija jāatrod piemēroti cilvēki nosūtīšanai uz amerikāņu spiegu skolām, kas bija izvietotas Rietumvācijā. Šo uzdevumu «Herbertam» un viņa draugiem izvirzīja amerikāņu pulkvedis Kulls — viens no spiegu skolas vadītājiem Rietumvācijā un akcijas organizatoriem. «Vajag,» deva padomu Kulls, «vervēt tādus cilvēkus, kuriem ir plaši sakari, pietiekami laba vispārizglītojošā un militārā sagatavotība.»

«Kulls īpaši uzdeva man,» liecināja «Herberts», ««savervēt» nosūtīšanai uz Rietumvāciju kādu no augstākajiem Padomju Armijas virsniekiem. Amerikāņi gribēja to izmantot par militāro konsultantu. Bet pagaidām šo lomu izpildīja «Andis». Viņš mums lasīja lekcijas par apstākļiem Latvijā. Alfrēds Launags stāstīja mums paša sacerētas leģendas, «apgādāja» mūs ar biogrāfijām...»

Iesūtītajiem spiegiem tika uzticēti arī daudzi citi uzdevumi: viņiem vajadzēja sagatavot nosēšanās laukumus lidmašīnu pieņemšanai, sāmeklēt konspiratīvus dzīvokļus bijušo Padomju Savienības — Latvijas robežu tuvumā. Šie dzīvokļi bija paredzēti amerikāņu aģentiem, kuri dotos uz PSRS centrālajiem rajoniem.

Pēc amerikāņu ieceres «Herbertam» vajadzēja pavadīt Latvijā apmēram gadu, bet pēc tam atgriezties Rietumvācijā vai tieši Savienotajās Valstīs. Atgriezties bija ieteikts caur Poliju, Somiju, Norvēģiju vai Zviedriju. Visās šajās valstīs vajadzēja griezties Amerikas Savienoto Valstu vēstniecībā.

«Herberts» pastāstīja, ka «Boriss» valkā bridža bikses, kas sašņorētas pie ceļiem. Viņš sīki aprakstīja arī sava ceļabiedra ārieni. Vairāk neko viņš pateikt nevarēja. Lai gan spiegi bija mācījušies vienā skolā, «Herberts» par «Borisu» tikpat kā neko nezināja.

Laiks ritēja. Mēs ļoti rūpīgi meklējām spiegu, taču bez panākumiem. Ne tik viegli atrast biezi apdzīvotā republikā cilvēku, par kuru mums nebija gandrīz nekas zināms. Turklāt spiegam bija dažādi, prasmīgi viltoti dokumenti!

1952. gada oktobrī kāds no čekistiem Rēzeknes stacijas bufetē pievērsa uzmanību neliela auguma vīrietim, kas bija ģērbies pie ceļgaliem sašņorētās bridža biksēs. Vīrietis par kaut ko dzīvi sarunājās ar kādu sievieti.

Drīz pienāca vilciens Rīga — Abrene.

Vīrietis un sieviete steidzās uz peronu. Kopā ar viņiem vagonā iekāpa čekists un izsauktais milicis. Abrenē aizdomīgās personas palūdza ienākt Valsts drošības komitejas sardzes punkta stacijas istabā.

— Lūdzu, uzrādiēt dokumentus.

Vīrieša roka sniedzās uz sānu kabatu. Taču dokumentu vietā viņa rokā iezibējās brauniņš.

— Rokas augšā!

Čekists neapmulsā. Šai kustībai viņš bija sagatavojies. Strauji iesitis pa izstiepto roku, viņš izrāva apstulbušajam bandītam pistoli. Piesteidzās miliči un sasēja viņam rokas.

Izrādījās, ka aizturētais ir amerikāņu spiegs ar segvārdu «Boriss». Viņam atņēma ampulu ar indi, pasi uz

Pjotra Bogdanova vārda, karaklausības apliecību, at-rada paslēptu instrukciju, kurā bija norādīts, kādā kārtībā uzturēt sakarus ar amerikāņu izlūkdienesta centru Rietumvācijā. Bija arī zviedru adreses, uz kurieni spie-gam vajadzēja sūtīt savas korespondences pa pastu.

«Boriss» atzinās, ka ticis nomests kopā ar Riekstiņu un «Herbertu».

Ieracis mežā spiega piederumus, viņš devās uz Rīgu. Šeit viņš satika savu seno paziņu Tamāru Petrovnu, kuru nepavisam neinteresēja tas, ar ko tagad nodarbojas viņas vecais draugs. Tamārai bija savi tīri sievišķīgi aprēķini. Viņa iepazīstināja «Borisu» ar vecākiem, kopā viņi uzdzīvoja, šķieda naudu.

Buržuāziskajā Latvijā «Boriss» bija nacionālistiskās organizācijas «Pērkonkrusts» biedrs, bet okupācijas gados kalpoja Rīgas policijā. 1944. gada septembrī viņš kļuva vācu izlūkošanas orgānu aģents, speciāli tika apmācīts diversiju rīkošanai Padomju Armijas aizmugurē. No amerikāņu izlūkdienesta «Boriss» saņēma tieši tādu pašu uzdevumu, kāds bija Riekstiņam un «Herbertam». Starp spiegiem bija stingri sadalīta Latvijas teritorija. Riekstiņam vajadzēja darboties Kurzemē, «Borisam» — Latgalē, «Herbertam» — Vidzemē un Rīgā.

«Herberta» bals skan ēterā

Tātad visi trīs spiegi, kurus Padomju Latvijas terito-rijā nometa amerikāņu izlūkdienests, bija padarīti nekaitīgi. Mūsu rīcībā bija šifri, radioaparātūra, radio-signālu plāns un daudzi citi spiegošanas piederumi. Mēs sākām domāt, kā visu šo ieguvumu pavērst pret pašu amerikāņu izlūkdienestu. Un padoms radās. Nolēmām izmantot šim nolūkam «Herbertu». Protams, tas bija risks, jo mazākā kļūdišanās, neprecizitāte varēja

beigties ar iekrišanu. Taču bez riska mūsu darbā iztikt nevar.

Un tādējādi uz amerikāņu izlūkdienesta centru, kas bija izvietojies Rietumvācijā, tika noraidīti «Herberta» izsaukuma signāli. Tūlīt pēc tam nosūtījām ziņojumu slepenrakstā: «Imantu» un mani nometa Bārtas upes ziemeļu krastā. Kāpēc nelēca «Boriss»? Meklējām, bet neatradām. Pēc pusdienām atpūtāties apmēram 25 kilometru attālumā no Ventas. Netālu pamanījām krievu kareivjus. Viņi šāva uz mums. Biezajā mežā viens otru pazaudējām. Minētajā vietā palika visa nauda, «Imanta» radioaparāts, fotoaparāts, piederumi dokumentu izgatavošanai, medikamenti. Izglābu tikai radiosignālu plānu, visus šifrus, dokumentus, tinti. Tas viss atradās pie manis. «Herberts.»»

Vēstulē mēs ar nolūku «pieļāvām» dažas atkāpes no īstenības, piemēram, ne vārda nebija teikts par «Imanta» — Alfrēda Riekstiņa nāvi. Ziņojums par to varēja radīt amerikāņu izlūkošanas centrā pamatotu jautājumu: «Bet kā tad «Herberts» palika neskarts?»

Amerikāņi ilgi klusēja. Acīm redzot, sprieda un gudroja, kā novērtēt paziņojumu no Latvijas, kā rīkoties turpmāk. Bet varbūt gaidīja ziņas no «Borisa»?

Mēs bijām pacietīgi. Atbilde pienāca tikai pēc mēneša. Amerikāņi pārraidīja «Herbertam» šādus vārdus:

«Turies, draugs, tautieši liek uz tevi lielas cerības.»

Drīz pienāca vēl viena radiogramma.

«Sīki apraksti visus apstākļus, kā notika apšaudišana un bēgšana un kā jūs atstājāt mantas.»

Te nu mēs, protams, pacentāmies gods godam un «aprakstījām» visu ļoti sīki. Mums kļuva skaidrs — amerikāņu izlūkdienestam nenāk ne prātā, ka «Herberta» vārdā darbojas kāds cits.

Sākās «draudzīga sarakstīšanās» ar amerikāņu izlūkdienesta centru Rietumvācijā. No turienes jautāja par stāvokli Latvijā. Mēs, dabiski, ar atbildi nevilcinājāmies.

Tā kā «meža biežoknī bija palikusi visa nauda», «Herberts» pieprasīja līdzekļus, kuri «...tūlīt nepieciešami darba izvēšanai Latvijā».

Centrs apsolīja, ka palīdzība tiks sniegta. Un patiešām, 1953. gada sākumā «Herbertam» reiz uzdeva noteiktās stundās un dienās gaidīt pie viena no Rīgas kinoteātriem cilvēku, kurš nogādās naudu. Viņam paziņoja arī šī cilvēka pazīmes un paroli.

«Piemērota kandidatūra»

Robeža tika pārkāpta tumšā naktī.

Nepazīstama lidmašīna parādījās no Rīgas jūras līča puses, strauji aizdrāzās no Ventspils uz dienvidaustrumiem un izzuda tumsā.

Valsts robežu pārkāpumu konstatēja mūsu robežsargi. Viņi apstiprināja, ka lidmašīna lidojusi nelielā augstumā.

Mūsu darbinieki steidzīgi izbrauca uz Ventspils apkārtni. Runājām ar desmitiem cilvēku. Saubu nebija: robežas pārkāpējs bija aizdrāzies pļaujošā lidojumā, tā pēdas pagaisa kaut kur trīsstūrī starp Saldu — Dobeli — Auci.

... Cecīlija Zariņa, kas dzīvoja Bauskas apriņķī, ilgi neizlaida ciemiņu no saviem apskāvieniem. Prieka asaras plūda pār viņas grumbaino seju. Bija jau arī iemesls — pēc ilgiem gadiem viņa bija saņēmusi vēsti no saviem tuviem radniekiem, ar kuriem bija izšķīrusies kara gados.

Jaunais cilvēks, kas bija atnesis patīkamo ziņu, ilgi un sīki stāstīja par to, kā viņš mācījies kopā ar Leonīdu

Zariņu, Cecīlijas krustdēlu, bet pēc tam par spekulāciju ar mantām padomju okupācijas zonā Vācijā ticis arestēts un nosūtīts darbos uz ... Ļeņingradu, no kurienes tad arī ieradies Latvijā.

Kā apstiprinājumu saviem vārdiem jaunais cilvēks parādīja saimniecei savu Ļeņingradas pasi uz Jura Vanaga vārda, izziņu par atbrīvošanu no Maksima Gorkija fabrikas, kā arī citus dokumentus, kas it kā izdoti pilsētā pie Ņevas.

Zariņa ar neslēptu ziņkāri aplūkoja dokumentus. Un ik pēc brīža atkātoja:

— Cik gan jūs esat līdzīgi ar manu Leonīdu!

Saimniece uzklāja galdu un smaididama skatījās, kā Juris loka iekšā cienastu.

Dažas dienas vēlāk, pateicies viesmīlīgajai Zariņai, jaunais cilvēks aizbrauca pie drauga uz konspiratīvo dzīvokli Rīgā.

Ar tramvaju Vanags ātri nokļuva līdz klusai Rīgas ieliņai. Viņš piezvanīja. Durvis atvēra pavecs vīrietis. Vanags iegāja un klusu nosauca paroli.

... Pēc dažām minūtēm mašīna nogādāja Juri Vanagu Valsts drošības komitejā.

Kratišanā pie viņa atrada pasēs uz Leonīda Zariņa, Jura Vanaga, Pētera Medņa un Andreja Kalniņa vārdiem, daudz dažādu izziņu, karaklausības apliecības, apliecības par atvaļinājuma piešķiršanu. Viņam bija arī divas «valtera» sistēmas pistoles, ampula ar indi un portatīvais fotoaparāts «Minox». Čekisti aizbrauca arī uz mežu Auces tuvumā, kur spiegs bija paslēpis savas mantas. Tur viņi atrada radiatora daļas, kārbas ar radioaparātūras rezerves daļām, radioierīci lidmašīnas novirzīšanai uz mērķi, seansu sarakstus radiosakariem ar amerikāņu izlūkošanas centru Rietumvācijā, piezīmju blokus šifrētiem pierakstiem, lielas padomju, zviedru, somu un poļu naudas summas.

Drīz tika noskaidrots, ka amerikāņu spiegu Leonīdu Zariņu Latvijā nometusi lidmašīna robežu pārkāpēja, kuru mūsu robežsargi bija pamanījuši brīdī, kad tā šķērsoja valsts robežu. Viņam tad arī vajadzēja nogādāt naudu «Herbertam» pēc adreses, kāda bija norādīta radiogrammā.

Raiba gan šī Zariņa biogrāfija! Viņa tēvs buržuāziskajā Latvijā strādāja par ārstu Priekulē un Bēnē. Taču dakteris gāja ne vien vizītēs pie slimniekiem, viņš nejuta riebumu arī pret aktīvu politisko darbību aizsarga mundierī. Viņš bija Ulmaņa «Zemnieku savienības» biedrs. 1944. gadā Zariņu ģimene bēga no Latvijas kopā ar hitleriešiem. No Rietumvācijas Leonīds Zariņš aizlaidās uz ASV. So vizīti palīdzēja noorganizēt nacionālistiska jaunatnes organizācija «Imka», kas rīkoja pretpadomju lekcijas, diskusijas un pārrunas par... militāras sadursmes neizbēgamību starp ASV un PSRS.

«Imka» ar lielu uzcītību cīnījās par šādu sadursmi, aicinot «iznīcināt Padomju Savienību». Par to ne vienu reizi vien savās lekcijās runāja aktīvais šīs organizācijas biedrs Leonīds Zariņš. Jaunizceptajam teorētiķim pat radās ideja sagraut PSRS no iekšienes spiegošanas, diversiju un politisko slepkavību ceļā. Ilgu laiku Zariņš uzskatīja sevi par «komunisma galīgās iznīcināšanas idejas» pirmautoru. Taču reiz, nejauši izlasījis toreizējā ASV prezidenta Harija Trumena oficiālo runu, saprata, ka gan prezidents, gan viņš — Zariņš — cīnās par vienu un to pašu.

Tad Zariņš uzrakstīja prezidentam vēstuli. Pēc pusgada viņš saņēma no Baltā nama atbildi, kurā bija teikts, ka prezidents nodevis Zariņa ideju speciālistiem, kuri to sīki un vispusīgi izstudēs.

Griezdamies pie Trumena, Zariņš, kā viņš liecināja izmeklēšanā, rakstīja par to, ka «...lai likvidētu

Padomju Savienību, to nepieciešams uzspridzināt no iekšienes».

Zariņš pabeidza Luiziānas universitāti, atrada sev darbu telefonu sabiedrībā «Bell». Viņam šķita, Amerikas prezidents jau sen aizmirsis savu domubiedru. Taču nel Bija cilvēki, kas labi atcerējās Zariņu!

Reiz pie viņa Ņujorkas dzīvoklī ieradās nepazīstams cilvēks — latvietis pēc tautības, kas nosauca sevi par Kļaviņu. Šis cilvēks ieteica Leonīdam iestāties darbā amerikāņu izlūkdiestā. Saņēmis piekrišanu, Kļaviņš palūdza izpildīt anketu ar ļoti daudziem jautājumiem, kā arī uzrakstīt sīku autobiogrāfiju. Tūlīt pēc šīs vizītes pienāca ielūgums braukt uz Vašingtonu. Vēstulē bija norādīta adrese, kur viņam jāierodas. ASV galvaspilsētā viņu pieņēma amerikāņu izlūks — pulkvedis Kulls. Viņš apsveica Zariņu ar uzņemšanu amerikāņu izlūkdiestā un paziņoja, ka Zariņš tiek nosūtīts uz speciālu skolu.

Viens no pasniedzējiem šajā skolā bija «Andis». Viņš šeit sagatavoja slepenajam diestam, pasniedza topo-grāfiju, mācīja šaušanu un citas spiegam nepieciešamās disciplīnas.

Zariņam deva segvārdu «Lēnis».

— Tā ir pati piemērotākā kandidatūra! — rezumēja «Andis», kad pulkvedis Kulls interesējās par «Lēņa» sekmēm.

Pēc dažiem mēnešiem amerikāņu lidmašīna nogādāja «piemēroto kandidatūru» Rietumvācijas pilsētā Frankfurtē pie Mainas, bet vēl pēc kādām pāris dienām viņu nelegāli iesūtīja Latvijā.

«Lēnis»-Zariņš bija ieradies Latvijā ne tikai tādēļ, lai nogādātu «Herbertam» naudu.

«Man bija uzdots,» izmeklēšanā liecināja «Lēnis», «nosūtīt ziņas par gatavošanos karam, par karaspēka

kustību pie rietumu robežām, uzzināt, kur atrodas atom-
bumbu krājumi. Vajadzēja nodibināt sakarus ar pagrī-
des nacionālistisko organizāciju Latvijā un sniegt tai
materiālu palīdzību...»

«Anda» karjeras gals

...Radiogrammas «Herberta» vārdā joprojām tika
raidītas ēterā. Amerikāņu izlūkdienesta centram tika
neatļaidīgi iegalvots, ka Herberts atrodas grūtos mate-
riālos apstākļos, ka ja ne šodien, tad rīt viņu var at-
maskot.

«Ļoti lūdzu,» bija teikts kādā radiogrammā, «parūpē-
jieties par manu atgriešanos. Centra intereses Latvijā
ir nodrošinātas. Cilvēki, kuriem jāsaņem ciemiņi no
centra, ir izraudzīti.»

Atbildot uz to, pienāca radiogrammas un vēstules,
kas iedvesa cerību. Un beidzot tika saņemta ilgi gai-
dītā vēsts:

«Lai apgādātu tevi ar visu, kas nepieciešams aizklū-
šanai no Latvijas, nosūtām savu, uzticamu cilvēku. Tas
jāsaņem Rīgas Meža kapos pie Latvijas pirmā presi-
denta Jāņa Čakstes kapa vai arī 200 metru attālumā
no sanatorijas «Bīķernieki» pa ceļam uz Šmerli.»

Tālāk tika norādīts satikšanās laiks.

Mēs šīs norādītās vietas novērojām, un drīz mums
izdevās aizturēt cilvēku, kas bija ieradies satikties ar
«Herbertu». Čekisti, kuri piedalījās šajā operācijā, bija
rūpīgi instruēti: nekādā gadījumā nedrīkst pieļaut, ka
spiegs izmantotu ampulu ar indi.

Agentu arests noritēja gludāk par gludu. Aizturētais
bija pats «Andis» — Leonīds Brombergs.

Šis vārds ne vienu reizi vien tika pieminēts atmas-
koto spiegu liecībās. «Andis» taču bija viens no akcijas
iniciatoriem un vadītājiem.

Viņu ilgi un rūpīgi gatavoja iesūtišanai Padomju Savienībā. Viss tika apdomāts līdz pēdējam sīkumam. Speciālās laboratorijās viņam izgatavoja aparatūru, safabricēja drošus dokumentus. Mēnešiem ilgi Brombergs regulāri lasīja padomju grāmatas, žurnālus un laikrakstus, klausījās Latvijas radiopārraides. Līdzīgi aktierim viņš iedzīvojās vienkārša padomju cilvēka lomā.

Kad visi sagatavošanās darbi bija pabeigti, «Andis» atstāja Amerikas Savienoto Valstu galvaspilsētu un pārcēlās uz armijas poligonu Frodbargā, no kurienes viņam vajadzēja sākt savu ceļu pāri okeānam, uz Latviju. So ceļu viņš paveica amerikāņu lidmašīnā. Tumšā naktī «Andis» tika nomests ar izpletni 45 kilometrus uz dienvidrietumiem no Rīgas.

Ķemeru tuvumā, kur viņš nolaidās, čekisti atrada portatīvo aparatūru, topogrāfiskās kartes, piezīmju blokus šifrētiem pierakstiem, fiktīvas padomju pasu un kara-klausības apliecību veidlapas, slepenraksta piederumus, ieročus. Ieracis visu to mežā, Andis devās uz Ķemeru staciju. Gaidot elektrovilcienu uz Rīgu, viņš aizmiga uz soliņa skvēriņā pie stacijas. Viņu pamodināja milicis. «Pilsoni, šeit gulēt nedrīkst.» Tā bija pirmā negaidītā spiega tikšanās ar padomju miliciju, tikšanās, kas beidzās laimīgi.

» Kāda bija «Anda» misija Latvijā?

Viņam uzdeva radīt rezidentūru, apgādāt spiegos ar sakaru līdzekļiem, veidlapām padomju dokumentu viltošanai, slepenraksta piederumiem. Pēc trim četriem mēnešiem viņam kopā ar spiegu «Herbertu» vajadzēja atgriezties ASV vai Rietumvācijā, nelegāli pārejot padomju robežu.

«Man vajadzēja,» liecināja Brombergs izmeklēšanā, «pārbaudīt visas mūsu aģentūras darbību Latvijā, sniegt palīdzību rezidentam.»

Amerikāņi «uzkodās» uz legendām, kuras čekisti pārraidīja pa radio «Herberta» vārdā! Ne spiegu grupu, ne rezidentu, ko būtu vajadzējis pārbaudīt «Andim», patiesībā nebija. To visu mēs bijām izdomājuši sarunu laikā ar amerikāņu izlūkošanas centru.

Kodētā vēstulē, kas bija rakstīta «Herberta» vārdā, mēs ziņojām, ka «Andis» ir laimīgi nolaidies.

«Sirsnīgi pateicos,» bija teikts vēstulē, «par sniegto palīdzību un patikamo pārsteigumu, kāds man bija, satiekot norunātajā vietā «Andi»... Teica, ka nomests no neliela augstuma, nav paspējis atpogāt mantu maisu un sasities. Norunājām nākamo tikšanos.»

Bromberga sarakstīšanās noteikumi un slepenraksta līdzekļi arī bija mūsu rokās. Nogaidījuši, kamēr «Andis» «izveseļojas», mēs nosūtījām «no viņa» šādu paziņojumu: «Draugu satiku. Savainoju labās kājas locītavu, stipri sasitu celi.»

Mēs ar nolūku iztēlojām komplicētāku Bromberga «slimību», lai centrs viņu nesteidzinātu ar spiega uzdevuma izpildi.

Cekisti izpildīja Bromberga vietā amerikāņu izlūkdienesta centra uzdevumus: satikās ar «vajadzīgajiem» cilvēkiem un pat iekārtoja slepenu naudas glabātuvu pie Rīgas — Sauļu ceļa. (Nauda bija domāta mums jau pazīstamajam amerikāņu spiegam.)

Tālākā Latvijas čekistu sarakstīšanās ar amerikāņu izlūkdienesta centru Bromberga vārdā un «Herberta» vārdā noritēja tādējādi, ka abi aģenti dziedāja viens otram slavas dziesmas. Tika attēloti grūtie «darba» apstākļi, izteikta dedzīga vēlēšanās «izpildīt jebkuru goda pilno uzdevumu», ziņots par amerikāņu izlūkdienestam «uzticamu un noderīgu» cilvēku savervēšanu utt. Arvien neatlaidīgāk «Andis» un «Herberts» runāja par atgriešanos.

Centrs lika priekšā spiegiem pāriet Padomju Savienības — Norvēģijas robežu Murmanskas apgabalā. Šim nolūkam aģentiem bija attiecīgi (protams, viltoti) dokumenti, to skaitā darba līgums par darbu PSRS Krāsainās metalurģijas ministrijas uzņēmumos Tālo Ziemeļu rajonā.

Protams, «atgriezties» spiegiem neizdevās, kaut arī amerikāņu izlūkdienests bija tam radījis visus nepieciešamos noteikumus. Murmanskas apgabalā, padomju — norvēģu robežas tuvumā čekistu rokās nokļuva amerikāņu noliktā paciņa ar 50 tūkstošiem rubļu. Nauda bija paredzēta to padomju cilvēku uzpirkšanai, kuri dzīvo pierobežu rajonos. Norvēģijas teritorijā netālu no robežām norunātajā vietā spiegius ilgi gaidīja izlūkdienesta pārstāvis. Un, protams, nesagaidīja.

Kad plāns par Padomju Savienības — Norvēģijas robežu pāriešanu izjuka, ar amerikāņu izlūkdienesta centru sākās «sarunas» par speciālas lidmašīnas sūtīšanu uz Latviju, lai tā varētu izvest Brombergu un «Herbertu».

1955. gada februārī centrs uzdeva Brombergam sameklēt un sagatavot drošu nosēšanās laukumu Aizputes, Kuldīgas vai ar tiem kaimiņos esošajos rajonos.

Laukumu izraudzījās un sagatavoja čekisti.

Sākās ilga sarakstīšanās ar centru par lidmašīnas ierašanās laiku. Šī operācija no mums neatkarīgu iemeslu dēļ nenotika.

Amerikāņu izlūkdienesta centrs visādi centās palīdzēt Brombergam izkļūt no mūsu zemes. Viņam ieteica «izlauzties» cauri padomju — poļu robežai Brestas apkaimē, deva sīkus norādījumus, kā pāriet robežu. Taču arī šos norādījumus Brombergam neizdevās izmantot...

Tad viņam lika priekšā pāriet padomju — somu robežu. Arī šis plāns, protams, izjuka.

Akcija, uz kuru tik lielas cerības bija likusi ASV Centrālā izlūkošanas pārvalde, ar troksni izgāzās.

Divkaujā ar viltīgo pretinieku uzvarēja padomju čekisti.

* * *

Te arī mūsu stāstījums beidzas. Tas, protams, nav plašs, jo nelielas grāmatiņas ietvaros grūti pastāstīt par visiem kapitālistisko izlūkdienestu mēģinājumiem izmantot Latvijas PSR saviem noziedzīgajiem mērķiem. Tāpat nav iespējams pastāstīt par visām mahinācijām un nodevībām, ko piekropj latviešu buržuāziskie nacionālisti, kas savu likteni saistījuši ar šiem izlūkdienestiem. Un, patiesību sakot, nav arī nekādas vajadzības to darīt.

Lasītājam varbūt liksies, ka grāmatā nosaukts pārāk daudz uzvārdu, uzskaitītas visādas apvienības, savienības.

Taču pateikt par tām vajadzēja. Pateikt to cilvēku vārdā, kuri krita par latviešu tautas laimīgu nākotni no slepkavu, Dzimtenes nodevēju rokas.

Mēs pārdzīvojām smagāko no kariem, kas prasīja vairāk nekā 20 miljonus padomju cilvēku dzīvību, sagrāva tūkstošiem pilsētu, desmitiem tūkstošu ciemu, ciematu un apdzīvotu vietu, iznīcināja neaprēķināmas materiālās vērtības. Drupās bija pārvērstas Latvijas pilsētas Jelgava, Daugavpils, Rēzekne un citas. Līdz pamatiem nodedzināti Audriņi, bet visi iedzīvotāji, sākot ar zīdaiņiem un beidzot ar sirmgalvjiem, nošauti.

To nedrīkst ne aizmirst, ne piedot!

Daudzi slepkavas, kuru rokas aptraipītas ar padomju cilvēku asinīm, ir saņēmuši pelnītu atmaksu. Bet daudzi no viņiem atraduši pajumti Amerikas Savienotajās Valstīs, Anglijā, Vācijas Federatīvajā Republikā, Austrālijā un vairākās citās kapitālistiskajās valstīs. Kārlis

Lobe, Vilis Janums, Ādolfs Šilde, Aleksandrs Plensners, Alfrēds Bērziņš un citi nacionālistu ideologi un līderi arī šodien nodod savas tautas intereses, musina prātus.

Tā saucamās «Amerikas latviešu apvienības» XV kongress 1966. gada 13. maijā pieņēma lēmumu, kurā tas «vienbalsīgi atzīst un atbalsta ASV politiku Vjetnamā».

Tā nav tikai rezolūcija. Šīs «atzišanas» rezultātā ne viens vien desmits latviešu emigrantu jauniešu nolikuši savas galvas Vjetnamas džungļos par ASV monopolu interesēm.

Imperiālistisko valstu izlūkdieneisti nepārtrauc un nepārtrauks savas intrigas pret PSRS un sociālistiskās sadraudzības valstīm. Latviešu buržuāziskie nacionālisti bija un joprojām paliek savas tautas nīknieki ienaidnieki.

Tāpēc mums pastāvīgi jābūt modriem!

SATURS

I nodaļa

Pirms negaisa	3
Aiz UTAG izkārtnes	5
Spiegu tīkli	7
Piektā kolonna	9
Indīgās galvas	13
Slepenā cīņa	15
Kara priekšvakarā	16

II nodaļa

Noslēpumi nāk gaismā	21
Mēmie liecinieki	23
Slepenā misija	27
Zvēra midzenī	30
Sapuvušās saknes	35
Ģenerālis pazaudē armiju	39
Krusta ēna	44
Pērkamās dvēseles	51
Uz naža asmens	55
Liktenīgais skaitlis	66
«Prezidenta» pēdējās dienas	71

III nodaļa

Klusuma nav	81
Atradums mežā	83
Lagzdiņš baidās pats no savas ēnas	84
Tas taču ir Riekstiņši!	86
Vīrietis bridža biksēs	88
«Herberta» balss skan ēterā	93
«Piemērota kandidatūra»	95
«Anda» karjeras gals	99

SATURS

1	Klusuma nav
2	Atradums mežā
3	Lagzdiņš baidās pats no savas ēnas
4	Tas taču ir Riekstiņši!
5	Vīrietis bridža biksēs
6	«Herberta» balss skan ēterā
7	«Piemērota kandidatūra»
8	«Anda» karjeras gals

I nodaļa

1	Klusuma nav
2	Atradums mežā
3	Lagzdiņš baidās pats no savas ēnas
4	Tas taču ir Riekstiņši!
5	Vīrietis bridža biksēs
6	«Herberta» balss skan ēterā
7	«Piemērota kandidatūra»
8	«Anda» karjeras gals

J. Vēvers

INDĪGĀS SAKNES

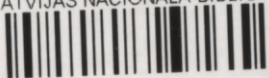
Tulkojusi E. Balode. Redaktors R. Inķis.
Māksl. redaktors V. Grants. Tehn. redaktore
D. Radziņa. Korektore A. Dombure.

Nodota salikšanai 1969. g. 23. decembrī. Pa-
rakstīta iespiešanai 1970. g. 17. martā.
Tipogrāfijas papīrs Nr. 1, formāts 70×108/32.
3,25 fiz. iespiedl.; 4,55 uzsk. iespiedl.; 4,48
izdevn. l. Metiens 30 000 eks. Maksā 15 kap.
Izdevniecība «Liesma» Rīgā, Padomju bulv.
24. Izdevn. Nr. 23314/Mp-234. Iespiesta Lat-
vijas PSR Ministru Padomes Preses komi-
tejas 2. tipogrāfijā Rīgā, Dzīrnavu ielā 57.
Pasūt. Nr. 3647.

Я. Веверс
НЕ ЗНАЯ ТИШИНЫ

Издательство «Лиесма»
На латышском языке

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308086895

15 kap.